

ANALÝZA DEMOGRAFICKÉHO, SOCIÁLNÍHO A EKONOMICKÉHO VÝVOJE PARDUBICKÉHO KRAJE V LETECH 2000 – 2003

- **ÚVOD**
- **CHARAKTERISTIKA ÚZEMÍ A SÍDELNÍ STRUKTURA**
- **DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ**
- **STRUKTURA A VYBAVENOST DOMÁCNOSTÍ**
- **STRUKTURA DOMOVNÍHO A BYTOVÉHO FONDU**
- **ZAMĚSTNANOST A MZDY**
- **NEZAMĚSTNANOST**
- **NÁRODOHOSPODÁŘSKÉ UKAZATELE**
- **ORGANIZAČNÍ STRUKTURA NÁRODNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ**
- **ZEMĚDĚLSTVÍ A LESNÍ HOSPODÁŘSTVÍ**
- **PRŮMYSL**
- **STAVEBNICTVÍ**
- **BYTOVÁ VÝSTAVBA**
- **ŠKOLSTVÍ, ZDRAVOTNICTVÍ A SOCIÁLNÍ PÉČE**
- **DOPRAVA A TECHNICKÁ VYBAVENOST**
- **ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ**
- **CESTOVNÍ RUCH**
- **ZÁVĚR**

ANALÝZA DEMOGRAFICKÉHO, SOCIÁLNÍHO A EKONOMICKÉHO VÝVOJE PARDUBICKÉHO KRAJE V LETECH 2000 – 2003

narůstá podíl obyvatel v obcích od 500 do 1 999 obyvatel, nyní představuje 23,7 % (o 5,9 procentního bodu nad průměrem ČR). V obcích od 2 000 do 9 999 obyvatel je podíl obyvatel v kraji 21,5 % (republikový průměr převyšuje o 1,5 procentního bodu). Podíl obyvatel v obcích nad 10 000 obyvatel činí 40,7 %, což je cca o 13,1 procentního bodu méně než průměrná hodnota ČR. Ve 32 obcích se statutem města žije 61,3 % obyvatel kraje, třemi nejlidnatějšími městy jsou Pardubice, Chrudim a Svitavy. Krajskou metropolí Pardubice obývá 17,6 % obyvatel kraje.

Z hlediska **územního uspořádání** je Pardubický kraj složen ze čtyř okresů - chrudimského, pardubického, svitavského a ústeckoorlického. Jestliže pro okres Pardubice je typická koncentrace obyvatel do měst (71,9 % obyvatel okresu) a především pak do krajského města (55,5 %), v okrese Svitavy činí podíl městského obyvatelstva pouze 53,1 %. Tato skutečnost, související s dlouhodobě odlišným ekonomickým vývojem a rozdílnými přírodními podmínkami, se odráží i v diametrálně odlišných hodnotách hustoty zalidnění: 179,9 osob/km² na Pardubicku (nejvíce mezi okresy v kraji) oproti 76,5 osob/km² ve svitavském okrese (nejméně v kraji). Kraj je dále rozčleněn na 15 správních obvodů obcí s rozšířenou působností a 26 obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem. Vzhledem k tomu, že v současnosti není v našem kraji zajištěna skladebnost těchto nižších územních částí do hranic okresů, bude v rámci připravované legislativní úpravy provedena změna vymezení okresních hranic.

Při prezentaci vývoje základních ukazatelů v předkládané analýze je uváděno (v případě dostupnosti relevantních údajů) územní srovnání na úrovni okresů. Charakteristika menších územních celků v kraji bude součástí připravované publikace o správních obvodech obcí s rozšířenou působností.

DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ

V návaznosti na časové vymezení předkládané analýzy uvádíme vývoj demografických ukazatelů v rozmezí let 2000 – 2003. Při hodnocení vývoje počtu obyvatel je však třeba vzít v úvahu změnu metodiky, která nastala od roku 2001, kdy proběhlo poslední sčítání lidu, domů a bytů. Do celkového počtu obyvatel byli při sčítání kromě osob s trvalým pobytem na území České republiky zahrnuti také cizinci s dlouhodobým pobytem (tj. s pobytem na základě víza nad 90 dnů) a cizinci s azylem. Tato kategorie cizinců je součástí každoročních bilancí obyvatelstva navazujících na sčítání. Pardubický kraj patří k územím s nejnižším podílem cizinců na celkové populaci. Podle údajů Cizinecké a pohraniční policie ČR žilo v kraji k 31. 12. 2003 celkem 5,8 tis. cizinců (nejméně ze všech krajů), z toho bylo 36,5 % osob s trvalým pobytem a 63,5 % osob s povolením k dlouhodobému pobytu.

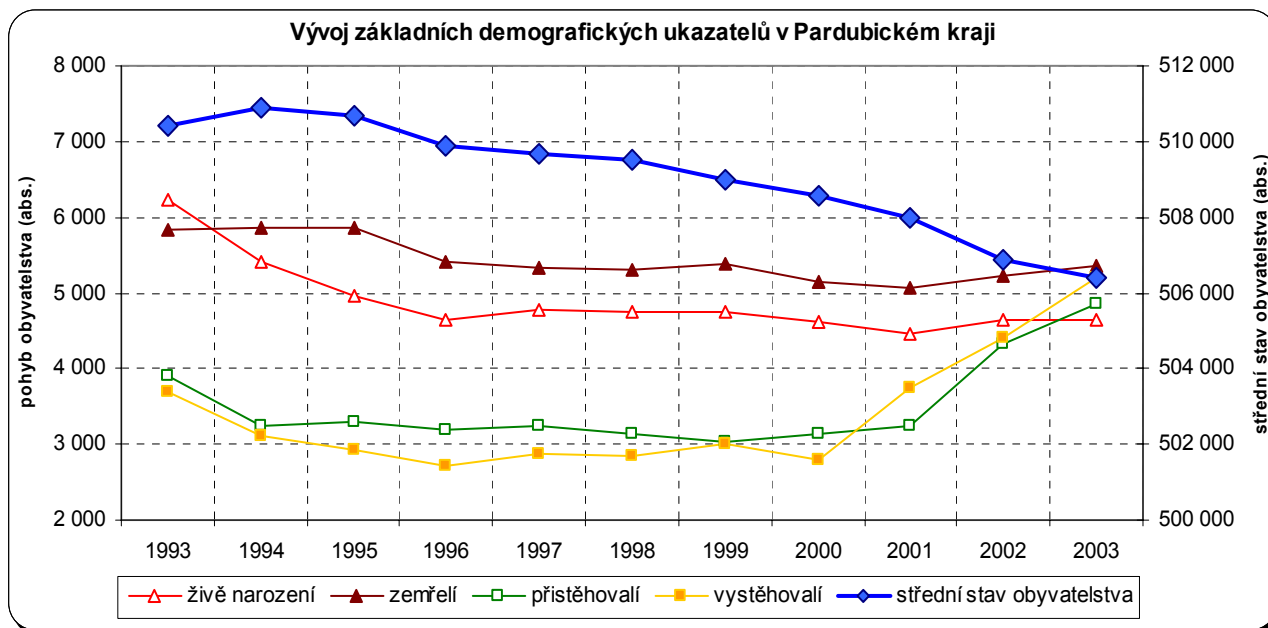
Počet obyvatel (k 31. 12.) v Pardubickém kraji a jeho okresech

	Počet obyvatel					Přírůstek (úbytek)			
	1999	2000	2001	2002	2003	2000	2001	2002	2003
Pardubický kraj	508 744	508 566	507 176	506 534	505 486	-178	-1 390	-642	-1 048
Chrudim	105 449	105 356	105 134	104 901	104 707	-93	-222	-233	-194
Pardubice	161 618	161 537	160 770	160 564	159 910	-81	-767	-206	-654
Svitavy	102 335	102 335	102 380	102 247	102 106	-	45	-133	-141
Ústí nad Orlicí	139 342	139 338	138 892	138 822	138 763	-4	-446	-70	-59

Přírůstek celkového počtu obyvatel byl na území stávajícího Pardubického kraje zaznamenán naposledy mezi roky 1993 a 1994. Od roku 1994 klesal počet obyvatel kraje v průměru o 512 osob ročně. Pokles se projevil ve všech okresech kraje, v okrese Ústí nad Orlicí až od roku 2000. K postupnému poklesu počtu obyvatel ve druhé polovině 90. let přispěl zejména **úbytek obyvatel přirozenou měnou**, který se v kraji projevuje trvale od roku 1994 stejně jako ve většině krajů České republiky. V důsledku nízké porodnosti klesl od tohoto roku roční počet živě narozených dětí pod roční počet zemřelých. Po překonání historického minima v počtu živě narozených v roce 2001 (4 466 dětí) se sice porodnost v kraji mírně zvýšila, přesto nadále zůstává na nízké úrovni. Úbytek obyvatel přirozenou měnou byl navíc v posledním období podpořen mírně rostoucím počtem zemřelých. Ve srovnání s vývojem v celé republice byl od roku 2000 v Pardubickém kraji úbytek obyvatel přirozenou měnou v přepočtu na 1 000 obyvatel méně intenzivní.

Na vývoj celkového počtu obyvatel má vliv nejen přirozený pohyb, ale i **migrace**. V 90. letech minulého století byl úbytek obyvatel přirozenou měnou v kraji zmírňován přírůstkem obyvatel stěhováním. Počet přistěhovalých do kraje však nebyl tak vysoký, aby výrazně převýšil počet vystěhovalých a zásadním způsobem ovlivnil celkový počet obyvatel. Následný nárůst počtu přistěhovalých i vystěhovalých od roku 2001 souvisí s již zmiňovaným započítáváním cizinců s dlouhodobým pobytem do demografických bilancí. Od uvedeného roku se navíc v kraji projevuje mírná převaha vystěhovalých nad přistěhovalými a počet obyvatel tak klesá nejen vlivem přirozené měny, ale i migrace. Příčina záporného migračního salda je v zahraničním stěhování obyvatel. V roce 2003 byl Pardubický kraj dokonce jediným krajem se záporným rozdílem přistěhovalých a vystěhovalých v mezinárodním stěhování. Úbytek obyvatel stěhováním byl tehdy zaznamenán ještě v Moravskoslezském a Zlínském kraji (zde však vlivem vnitrorepublikové migrace) a celkový úbytek obyvatel kromě Pardubického kraje v dalších pěti krajích. Poprvé od roku 1993 byl v úhrnu za ČR zaznamenán v roce 2003 přírůstek celkového počtu obyvatel (o 8 186 na 10 211 455 osob), a to v důsledku přírůstku obyvatel stěhováním (o 25 789 osob) při úbytku přirozenou měnou (o 17 603 osob).

ANALÝZA DEMOGRAFICKÉHO, SOCIÁLNÍHO A EKONOMICKÉHO VÝVOJE PARDUBICKÉHO KRAJE V LETECH 2000 – 2003



V roce 2003 se v Pardubickém kraji narodilo 4 645 dětí, z toho 2 411 chlapců a 2 234 dívek. Hrubá míra porodnosti (počet živě narozených na 1 000 obyvatel) byla na úrovni republikového průměru (9,2) a odpovídala hodnotě roku 2002. Dlouhodobě nejnížší **počet živě narozených** na 1 000 obyvatel v okrese Pardubice souvisí především s ne příliš příznivou věkovou skladbou v tomto regionu. Významně se v posledních letech zvýšil podíl dětí narozených mimo manželství. Ještě počátkem 90. let se tento podíl v kraji pohyboval kolem šesti procent, v roce 2003 činil již 23,8 % (o 4,7 procentního bodu pod republikovým průměrem a zároveň čtvrtá nejnížší hodnota mezi kraji). Průměrný věk matky při narození prvního dítěte vzrostl v kraji z 24,5 let v roce 2000 na 25,8 let v roce 2003.

Mírný nárůst **počtu zemřelých** od roku 2002 koresponduje s vývojem v celé ČR. V průběhu roku 2003 zemřelo celkem 5 354 obyvatel kraje, z toho 2 694 mužů a 2 660 žen. Hrubá míra úmrtnosti (zemřelí na 1 000 obyvatel) je vlivem vyššího zastoupení osob ve věkové skupině do patnácti let pod republikovým průměrem, dlouhodobě nejvyšší počet zemřelých na 1 000 obyvatel vykazuje oblast Chrudimska. Nejčastější příčinou úmrtí nadále zůstávají nemoci oběhové soustavy, přičemž jejich podíl na celkovém počtu úmrtí neustále mírně klesá (od roku 2000 o 3 procentní body na 53,2 %). Naopak u druhé nejčastější příčiny úmrtí – novotvarů – je v kraji typický pozvolný nárůst podílu (v letech 2000 – 2003 o 2,1 procentního bodu na 25,2 % všech případů úmrtí). Ve srovnání s republikovým průměrem mají obyvatelé Pardubického kraje vyšší naději dožití při narození (střední délku života). V roce 2003 byla u mužů (72,6 let) čtvrtá nejvyšší po Praze, Královéhradeckém kraji a Vysočině. Na rozdíl od naděje dožití mužů, která se od roku 2002 mírně snížila, vzrostla naděje dožití žen do roku 2003 na 78,8 let.

Přirozená měna obyvatel v ČR, Pardubickém kraji a jeho okresech

	2000		2001		2002		2003		2003 (okresy kraje)			
	Kraj	ČR	Kraj	ČR	Kraj	ČR	Kraj	ČR	CR	PU	SY	UO
absolutně												
Živě narození	4 613	90 910	4 466	90 715	4 653	92 786	4 645	93 685	951	1 404	960	1 330
Zemřelí	5 136	109 001	5 053	107 755	5 230	108 243	5 354	111 288	1 164	1 678	1 105	1 407
Přirozený přírůstek	-523	-18 091	-587	-17 040	-577	-15 457	-709	-17 603	-213	-274	-145	-77
relativně (na 1 000 obyvatel)												
Živě narození	9,1	8,8	8,8	8,9	9,2	9,1	9,2	9,2	9,1	8,7	9,4	9,6
Zemřelí	10,1	10,6	9,9	10,5	10,3	10,6	10,6	10,9	11,1	10,5	10,8	10,1
Přirozený přírůstek	-1,0	-1,8	-1,2	-1,7	-1,1	-1,5	-1,4	-1,7	-2,0	-1,7	-1,4	-0,6

Rostoucí **počet přistěhovalých** je ovlivněn především změnou metodikou spojenou se započítáváním stěhování cizinců s dlouhodobým pobytem. V roce 2003 se na celkovém počtu 4 847 přistěhovalých do Pardubického kraje podíleli přistěhovalí ze zahraničí 34,2 % (nejčastěji ze Slovenské republiky, Ukrajiny a Polska). V absolutním vyjádření šlo o 1 660 osob, z toho 1 562 cizích státních příslušníků a 98 osob se státním občanstvím ČR. Typická je rostoucí intenzita zahraničního stěhování, v roce 2001 představoval podíl přistěhovalých ze zahraničí 10,1 %. V souvislosti s tím se mění i struktura přistěhovalých podle věku a pohlaví. Jestliže ještě v roce 2001 se muži na celkovém počtu přistěhovalých do kraje podíleli 48,5 %, o dva roky později to bylo již 55,6 %. Neustále také roste zastoupení přistěhovalých v produktivním věku (15 – 64 let), v letech 2001 – 2003 se zvýšilo ze 73,3 % na 81,6 %.

ANALÝZA DEMOGRAFICKÉHO, SOCIÁLNÍHO A EKONOMICKÉHO VÝVOJE PARDUBICKÉHO KRAJE V LETECH 2000 – 2003

Ještě větší vliv má zahraniční stěhování na **počet vystěhovalých** z kraje. V roce 2001 činil podíl vystěhovalých do zahraničí z celkového počtu vystěhovalých 24,8 %, v roce 2003 byl tento podíl 39,5 %. Nejčastějším cílem zahraničního stěhování byla Slovenská republika (téměř osmdesát procent z 2 046 vystěhovalých do zahraničí v roce 2003) a Ukrajina (téměř deset procent). Také na strukturu vystěhovalých podle pohlaví a věku mají podstatný vliv migrující cizinci. Procentní zastoupení mužů na celkovém počtu vystěhovalých z kraje se v letech 2001 – 2003 zvýšilo z 50,2 % na 59,0 %, podíl vystěhovalých osob v produktivním věku vzrostl ve stejném období z 83,4 % na 88,1 %.

Migrace obyvatel v ČR, Pardubickém kraji a jeho okresech

	2000		2001		2002		2003		2003 (okresy kraje)			
	Kraj	ČR	Kraj	ČR	Kraj	ČR	Kraj	ČR	CR	PU	SY	UO
absolutně												
Přistěhovalí	3 149	7 802	3 236	12 918	4 329	44 679	4 847	60 015	1 409	1 920	1 157	1 721
Vystěhovalí	2 804	1 263	3 734	21 469	4 394	32 389	5 186	34 226	1 390	2 300	1 153	1 703
Migrační přírůstek	345	6 539	-498	-8 551	-65	12 290	-339	25 789	19	-380	4	18
relativně (na 1 000 obyvatel)												
Přistěhovalí	6,2	0,8	6,4	1,3	8,5	4,4	9,6	5,9	13,4	12,0	11,3	12,4
Vystěhovalí	5,5	0,1	7,4	2,1	8,7	3,2	10,2	3,4	13,3	14,3	11,3	12,3
Migrační přírůstek	0,7	0,6	-1,0	-0,8	-0,1	1,2	-0,7	2,5	0,2	-2,4	0,0	0,1

V roce 2003 bylo v Pardubickém kraji uzavřeno 2 260 **sňatků** (územní zařízení sňatků se provádí dle trvalého bydliště ženicha), což je nejnižší roční počet v dlouhodobém vývoji. Snížila se i již tak velmi nízká úroveň sňatečnosti na 4,5 sňatků na 1 000 obyvatel a zároveň poklesla o tři desetiny pod republikovou hodnotu. Typickým trendem posledních let je nejen klesající počet sňatků, nahrazování sňatků nesezdaným soužitím, ale i neustále rostoucí průměrný věk osob vstupujících do manželství. V Pardubickém kraji se průměrný věk ženichů uzavírajících první sňatek zvýšil od roku 2000 z 26,5 na 28 let a nevěst z 24,2 na 25,7 let. Mezi muži – snoubenci – se postupně snižuje zastoupení svobodných ve prospěch rozvedených, u žen – snoubenek – je tento trend opačný.

Roční počty **rozvodů** se v Pardubickém kraji zvyšovaly po celé období první poloviny 90. let (s maximem v roce 1995: 1 510 rozvodů). Následoval mírný pokles a od roku 2000 se projevuje kolísavý vývoj s tendencí mírného vzestupu. Rovněž počet rozvodů na 1 000 obyvatel se od tohoto roku pozvolna zvyšoval na 2,8 v roce 2003. Dlouhodobě se rozvodovost v kraji udržuje pod republikovou úrovní, nejnižší je v okresech s vyšším stupněm religiozity – chrudimském a svitavském. Především díky nízké úrovni sňatečnosti připadalo na 100 sňatků uzavřených v roce 2003 celkem 63,4 rozvodů (v roce 2000 to bylo 49,8). Průměrná délka trvání manželství byla v roce 2003 v kraji 11,6 roku, což je o 0,4 roku pod průměrem ČR.

Již od počátku 90. let se projevuje v celé ČR a stejně i v Pardubickém kraji výrazný pokles počtu **potratů**. Na tomto vývoji se podílí klesající porodnost spojená s úbytkem počtu těhotenství, k poklesu zastoupení umělých přerušení těhotenství přispívá využívání moderních antikoncepčních prostředků. V roce 2000 činil podíl umělých přerušení těhotenství na celkovém počtu 2 036 potratů v kraji 71,7 %. Do roku 2003 se především díky poklesu počtu miniinterrupcí tento podíl snížil na 62,5 %, nižší zastoupení umělých potratů bylo zaznamenáno jen ve Zlínském kraji. Naopak zastoupení samovolných potratů se ve sledovaném období zvýšilo o 7,7 procentního bodu na 32,6 %. Potratovost vyjádřená jako podíl počtu potratů na 100 živě narozených se v roce 2003 v kraji dostává na nejnižší hodnotu v dlouhodobém vývoji (36,9) a zdaleka nedosahuje republikové úrovně (45,2).

Sňatky, rozvody a potraty v ČR, Pardubickém kraji a jeho okresech

	2000		2001		2002		2003		2003 (okresy kraje)			
	Kraj	ČR	Kraj	ČR	Kraj	ČR	Kraj	ČR	CR	PU	SY	UO
absolutně												
Sňatky	2 666	55 321	2 515	52 374	2 561	52 732	2 260	48 943	435	757	470	598
Rozvody	1 328	29 704	1 400	31 586	1 391	31 758	1 433	32 824	247	548	218	420
Potraty	2 036	47 370	1 848	45 057	1 882	43 743	1 714	42 304	374	414	428	498
relativně (na 1 000 obyvatel)												
Sňatky	5,2	5,4	5,0	5,1	5,1	5,2	4,5	4,8	4,1	4,7	4,6	4,3
Rozvody	2,6	2,9	2,8	3,1	2,7	3,1	2,8	3,2	2,4	3,4	2,1	3,0
Potraty	4,0	4,6	3,6	4,4	3,7	4,3	3,4	4,1	3,6	2,6	4,2	3,6

Změny ve vývoji sňatečnosti, rozvodovosti i úmrtnosti se odrážejí ve **struktuře obyvatelstva podle rodinného stavu**. V populaci patnáctiletých a starších neustále narůstá podíl svobodných, podle údajů sčítání lidu vzrostl v Pardubickém kraji v letech 1991 – 2001 o 4,9 procentního bodu na 24,7 %. V návaznosti na prosazující se tendence k nesezdaným soužitím klesl podíl ženatých/vdaných ze 64,8 % v roce 1991 na 57,7 % při posledním sčítání. Mezi příčiny odklonu části obyvatelstva od uzavírání sňatků patří nejen dobrovolná volba soužití ve svazku s druhem či družkou, svoji roli zde mohou hrát i finanční důvody spojené s určitým zvýhodněním v pobírání státních příspěvků. Odkládání sňatků do pozdějšího věku se projevilo nejvíce u mužů ve věku 25 – 29 let, u kterých se podíl ženatých snížil od roku 1991 ze 71,1 % na 44,8 %. Mezi ženami ve věku 20 – 24 let pokleslo procentní zastoupení vdaných ze 65,2 % dokonce na

ANALÝZA DEMOGRAFICKÉHO, SOCIÁLNÍHO A EKONOMICKÉHO VÝVOJE PARDUBICKÉHO KRAJE V LETECH 2000 – 2003

pouhých 23,6 % v roce 2001. Podíl rozvedených mezi patnáctiletými a staršími se od roku 1991 v kraji zvýšil z 5,4 % na 8,1 %. Procentní zastoupení ovdovělých se v 90. letech měnilo nejpomaleji ze všech kategorií rodinného stavu: z 10,0 % v roce 1991 na 9,1 % při sčítání v roce 2001.

Charakterizujeme-li demografický vývoj, je třeba rovněž zmínit změny ve **věkové struktuře obyvatelstva**. Stárnutí populace Pardubického kraje, které je v posledních letech typické pro celou Českou republiku, lze dokumentovat na základě vývoje počtu a podílu obyvatel v základních věkových skupinách. Ještě do roku 1993 převyšoval v kraji počet dětí ve věku 0 – 14 let stotisícovou hranici a na celkovém počtu obyvatel se podílely více než dvaceti procenty. V důsledku neustálého úbytku počtu dětí souvisejícího s nízkou porodností se v roce 2003 do uvedené věkové kategorie řadilo již pouze 80 209 dětí, tj. 15,9 % obyvatel kraje. Zcela opačně se vyvíjela situace u osob v nejvyšší věkové kategorii. Počet obyvatel ve věku 65 a více let se neustále zvyšoval (poněkud pomalejším tempem než činil úbytek počtu dětí), v roce 1998 překročil hranici sedmdesáti tisíc (13,8 % obyvatel) a do roku 2003 vzrostl na 71 930 (14,2 % obyvatel).

Index stáří se v návaznosti na popsany vývoj neustále zvyšoval, v okrese Pardubice od roku 2002 dokonce přesahuje hodnotu jednoho sta. Počet obyvatel pětadesátiletých a starších v tomto okrese tedy již překročil počet dětí do 14 let. Dlouhodobě nižší index stáří v kraji oproti ČR souvisí s mírně nadprůměrným podílem dětské složky populace. V roce 2003 bylo v kraji do kategorie obyvatel ve věku 15 – 64 let zařazeno 353 347 osob, tj. 69,9 % populace. Nižší než sedmdesátiprocentní podíl osob v uvedené skupině byl zjištěn ještě v Královéhradeckém kraji a kraji Vysočina. **Index ekonomického zatížení**, který díky rostoucímu počtu i podílu osob ve věku 15 – 64 let dlouhodobě vykazoval klesající tendenci, byl v kraji v roce 2003 druhý nejvyšší po kraji Vysočina.

Populační stárnutí se odráží i ve zvyšování **průměrného věku**. Ten činil v roce 2003 u mužů v kraji 37,7 let a u žen 40,8 let. V průměru nejstarší obyvatelstvo v rámci kraje žije v okrese Pardubice, v roce 2003 zde dosáhl průměrný věk mužů 38,8 let a žen 41,8 let. Věková struktura je zde do značné míry ovlivněna koncentrací více než poloviny populace do krajského města, pro něž je stejné jako pro jiná velká města v republice typické vyšší průměrné stáří obyvatel. Obyvatelstvo Pardubického kraje je v průměru mladší než populace celé ČR, průměrný věk v kraji se však republikovému průměru neustále přibližuje.

Ukazatele věkové struktury obyvatelstva ČR, Pardubického kraje a jeho okresů

	Index stáří ¹⁾				Index ekonomického zatížení ²⁾				Průměrný věk			
	2000	2001	2002	2003	2000	2001	2002	2003	2000	2001	2002	2003
Česká republika	85,5	87,2	89,2	91,6	43,0	42,3	41,8	41,2	38,8	39,0	39,3	39,5
Pardubický kraj	83,5	85,1	87,3	89,7	44,7	44,2	43,6	43,1	38,4	38,7	39,0	39,3
Chrudim	84,7	85,7	87,6	90,4	46,5	45,9	45,2	44,2	38,5	38,7	39,0	39,3
Pardubice	96,4	99,2	101,9	105,1	43,4	43,1	42,8	42,7	39,5	39,7	40,0	40,4
Svitavy	76,3	77,1	79,3	80,8	44,4	43,6	42,9	42,2	37,8	38,0	38,4	38,6
Ústí nad Orlicí	74,9	76,5	78,1	80,1	45,3	44,5	43,8	43,2	37,7	38,0	38,3	38,5

¹⁾ počet osob ve věku 65 a více let na 100 dětí ve věku 0 - 14 let

²⁾ počet dětí ve věku 0 - 14 let a osob starších 65 let na 100 osob ve věku 15 - 64 let

Počátkem letošního roku zveřejnil Český statistický úřad výsledky nové **projekce obyvatel ČR do roku 2050**. Zpracována byla ve třech variantách (nízká, střední, vysoká), přičemž základním vstupem byly počty obyvatel k 31. 12. 2002. Stejně jako v běžné demografické statistice se i v projekci vychází z konečných výsledků sčítání lidu 2001, při kterém byly do celkového počtu obyvatel zahrnuti také cizinci s dlouhodobým pobytem. Jednotlivé varianty projekce obyvatel ČR se liší v rozdílném předpokládaném vývoji plodnosti, úmrtnosti a migrace. Vzhledem k tomu, že migrace je nejobtížněji prognózovatelná, byla projekce obyvatel do roku 2050 v jednotlivých krajích ČR zpracována pouze na základě očekávaného vývoje plodnosti a úmrtnosti. Projekce v krajích odpovídají střední variantě projekce ČR bez vlivu vnitřní i zahraniční migrace.

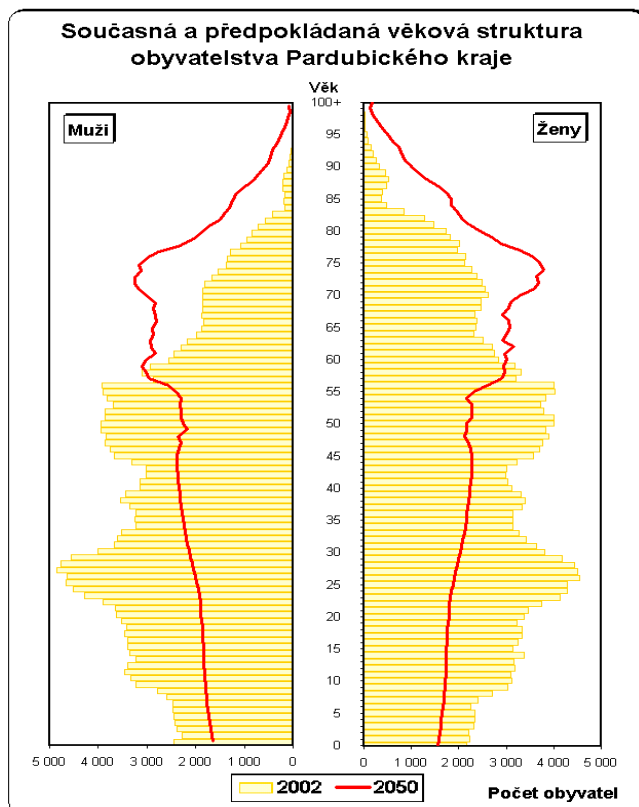
Podle výsledků projekce by se měl počet obyvatel Pardubického kraje snižovat nejprve pozvolna, do roku 2010 o více než 6 tisíc. Po roce 2010 úbytek obyvatel začne být výraznější. V roce 2030 by měl být počet obyvatel nižší již o 39 tisíc. Do roku 2050 klesne podle projekce počet obyvatel kraje na 410 tisíc, což představuje celkový pokles počtu obyvatel o 96 tisíc osob, tj. o 19 %.

Základní výsledky projekce obyvatelstva do roku 2050 (střední varianta bez migrace) v Pardubickém kraji a ČR

	Počet obyvatel (v tisících)		Změna počtu obyvatel		Věková struktura obyvatel v %						Naděje dožití			
			absolutně (v tisících)	index 2050/2002	0 - 14		15 - 64		65+		muži		ženy	
	2002	2050			2002	2050	2002	2050	2002	2050	2002	2050	2002	2050
Kraj	506,5	410,2	-96,4	81,0	16,2	12,6	69,6	55,1	14,2	32,3	72,7	79,3	78,7	84,5
ČR	10 203,3	8 129,9	-2 073,4	79,7	15,6	12,4	70,5	56,3	13,9	31,3	72,1	78,9	78,5	84,5

ANALÝZA DEMOGRAFICKÉHO, SOCIÁLNÍHO A EKONOMICKÉHO VÝVOJE PARDUBICKÉHO KRAJE V LETECH 2000 – 2003

Spíše než pokles počtu obyvatel však bude hlavním problémem výrazné stárnutí populace. Zatímco v roce 2002 žilo v Pardubickém kraji 82 tisíc dětí ve věku 0 – 14 let, do roku 2050 se předpokládá pokles jejich počtu o 31 tisíc a snížení procentního zastoupení této věkové kategorie na populaci kraje o 3,6 procentního bodu na 12,6 %. Naopak nejvyšší věková kategorie obyvatel ve věku 65 a více let by se měla do roku 2050 rozšířit o 61 tisíc osob na 133 tisíc a bude tak tvořit třetinu obyvatelstva kraje. Počet osob starších 65 let připadajících na 100 dětí ve věku 0 – 14 let (index stáří) vzroste v kraji v letech 2002 – 2050 z 87 na 258.



Naděje dožití při narození u mužů i žen se bude prodlužovat. U mužů by měla dle autorů projekce vzrůst na 76,5 v roce 2030 a 79,3 v roce 2050. Stejný postupný nárůst je očekáván i u žen: 82,0 let v roce 2030 a 84,5 let v roce 2050. Stárnutí obyvatel se projeví také v jejich průměrném věku. U mužů i u žen by mělo v kraji dojít do roku 2050 k jeho zvýšení přibližně o 10 let, u mužů z 37,4 v roce 2002 na 47,5 let a u žen ze 40,5 na 50,3 let.

Změny věkové struktury obyvatelstva budou mít své důsledky ve vzrůstajících nárocích na státní rozpočet, zvýšené poptávce po zdravotnických a sociálních službách pro staré lidi, změně poptávky na trhu zboží.

Do jaké míry se bude skutečnost lišit od projekce závisí především na intenzitě migrace, která bude bezprostředně souviset s ekonomickým rozvojem kraje. Přesnost projekce závisí také na tom, zda v budoucím vývoji nedojde k neočekávaným událostem v populačním vývoji. Z tohoto důvodu jsou projekce obyvatel Českým statistickým úřadem zpracovávány opakovaně v pravidelných intervalech.

STRUKTURA A VYBAVENOST DOMÁCNOSTÍ

Pro charakteristiku struktury domácností byly využity údaje ze sčítání lidu, domů a bytů (SLDB), které proběhlo k 1. 3. 2001, resp. k 3. 3. 1991. Podrobné metodické vysvětlivky k dané problematice jsou součástí samostatných publikací s daty ze sčítání.

Změny ve struktuře domácností úzce souvisejí s demografickým vývojem (intenzitou porodnosti, úmrtnosti, sňatečnosti či rozvodovosti), s vývojem věkové struktury obyvatel, působí zde i vlivy ekonomické. Právě od počátku 90. let se projevil největší posun ve struktuře domácností, především v souvislosti se změnami společenskými podmínkami a následnou změnou v životním stylu. Výrazně se snížilo zastoupení úplných rodin, vzrostlo zastoupení neúplných rodin a domácností jednotlivců, zvýšil se podíl dětí žijících v neúplných rodinách a zmenšila se průměrná velikost domácnosti.

Nejvyšší podíl mezi všemi typy domácností i nadále tvoří **úplné rodiny**²⁾. V Pardubickém kraji se v letech 1991 – 2001 snížilo jejich zastoupení o 7,8 procentního bodu na 59 %. Na posílení kategorie úplných rodin bez závislých dětí (tj. dětí ve věku 0 – 25 let, které jsou ekonomicky neaktivní) se podílela především nízká porodnost a tendence k zakládání rodin bez uzavírání manželství. Již od 80. let se naopak začíná projevovat neustálý růst podílu **neúplných rodin**, nejvyšší přírůstek připadal na poslední desetiletí (o 2,9 procentního bodu na 12,0 %). Typickým trendem 90. let je rychlejší růst podílu neúplných rodin se závislými dětmi ve srovnání s rodinami bez dětí.

Dlouhodobě druhý nejvyšší podíl na všech domácnostech v kraji zaujímají domácnosti **jednotlivců**, jejichž procentní zastoupení vzrostlo v 90. letech o 4 procentní body na 27,7 %. Více než polovinu domácností jednotlivců tvoří ženy, zejména ovdovělé v nejvyšších věkových kategoriích. Mezi jednotlivci – muži převažují svobodní a rozvedení. Početné nejmenší skupinu představují **vícečlenné nerodinné domácnosti** (soužití dvou nebo více osob v příbuzenském svazku i nepříbuzných netvořících rodinnou domácnost). Od roku 1991 se jejich podíl na všech domácnostech zvýšil o 0,9 procentního bodu na 1,3 %. Výraznější přírůstek byl vyvolán metodickou změnou v zařazování soužití prarodiče s vnoučetem (dříve neúplná rodina). **Průměrný počet členů cenové domácnosti** v Pardubickém kraji se od sčítání v roce 1991 snížil ze 2,66 na 2,47. Pokles průměrného počtu členů v posledním desetiletí byl zaznamenán nejen v úplných rodinách, ale v menší míře také v neúplných rodinách.

²⁾ Za úplnou rodinu je podle metodiky sčítání lidu, domů a bytů považován manželský pár i soužití druhá a družky – tzv. faktické manželství – bez dětí nebo s dětmi.

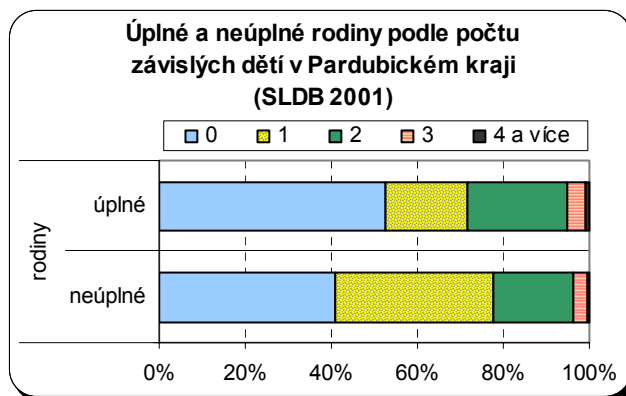
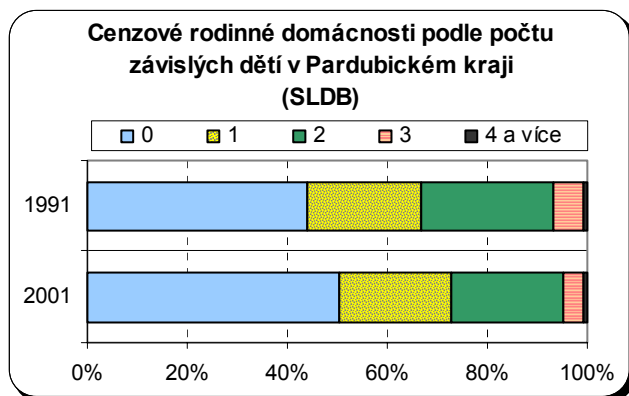
ANALÝZA DEMOGRAFICKÉHO, SOCIÁLNÍHO A EKONOMICKÉHO VÝVOJE PARDUBICKÉHO KRAJE V LETECH 2000 – 2003

Cenzové domácnosti podle typu a počtu členů v Pardubickém kraji (SLDB)

	Domácnosti celkem		Přírůstek (úbytek) 1991 - 2001		Struktura domácností v %		Průměrný počet členů domácnosti	
	1991	2001	celkem	v %	1991	2001	1991	2001
Cenzové domácnosti celkem	190 277	204 594	14 317	7,5	100,0	100,0	2,66	2,47
v tom:								
úplné rodiny	127 047	120 673	-6 374	-5,0	66,8	59,0	3,27	3,16
bez závislých dětí	55 744	63 414	7 670	13,8	29,3	31,0	2,35	2,46
se závislými dětmi	71 303	57 259	-14 044	-19,7	37,5	28,0	3,99	3,94
neúplné rodiny	17 291	24 454	7 163	41,4	9,1	12,0	2,49	2,48
bez závislých dětí	7 771	9 967	2 196	28,3	4,1	4,9	2,19	2,24
se závislými dětmi	9 520	14 487	4 967	52,2	5,0	7,1	2,73	2,65
vícečlenné nerodinné domácnosti	751	2 741	1 990	265,0	0,4	1,3	2,08	2,10
domácnosti jednotlivců	45 188	56 726	11 538	25,5	23,7	27,7	1,00	1,00

Nad průměrem kraje bylo v roce 2001 zastoupení úplných rodin především v okrese Chrudim (60,8 % a zároveň nejvyšší podíl mezi okresy v kraji u úplných rodin bez závislých dětí). Nejvyšší podíl úplných rodin se závislými dětmi byl zaznamenán v okrese Svitavy, v němž tvořily úplné rodiny s dětmi i bez dětí 60,7 % všech domácností. Oba uvedené okresy se ve srovnání s krajským průměrem vyznačují výrazně nižším podílem městského obyvatelstva, vyšší religiozitou, nižším podílem rozvedených, nižší mírou vzdělanosti a vyšší nezaměstnaností, což jsou faktory, které určitým způsobem ovlivňují strukturu domácností. Neúplné rodiny a domácnosti jednotlivců jsou nejvíce zastoupeny ve všech domácnostech v okrese Pardubice, který je typický nadprůměrným podílem městského obyvatelstva a nejvyšším průměrným věkem obyvatel v kraji.

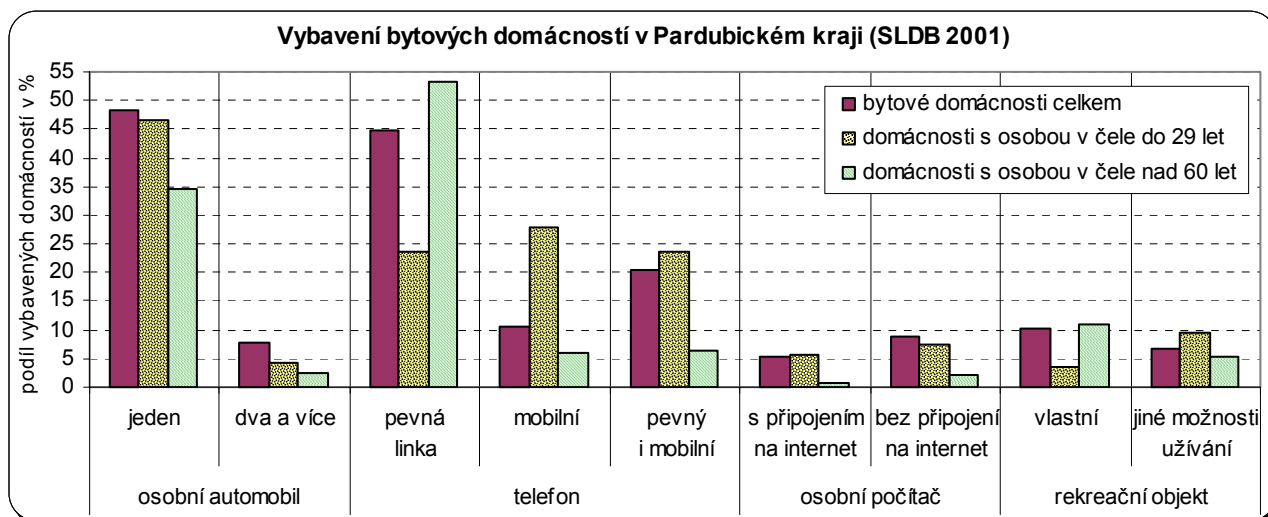
Ve struktuře cenzových rodinných domácností (tj. v úhrnu úplných a neúplných rodin) se od roku 1991 v kraji zvýšilo zastoupení rodin bez závislých dětí o 6,6 procentního bodu na 50,6 %. Podíl rodin s jedním a čtyřmi a více dětmi se téměř nezměnil, nejvíce poklesl podíl rodin se dvěma dětmi (o 3,9 procentního bodu na 22,5 %). Jestliže v roce 1991 připadalo na 100 rodinných domácností v průměru 97 závislých dětí, o deset let později to bylo o 14 dětí méně. **Průměrný počet dětí** na jednu rodinu s dětmi se v letech 1991 – 2001 snížil z 1,73 na 1,68. Odlišně se vyvíjel průměrný počet dětí v úplných a neúplných rodinách. Ještě při minulém sčítání připadalo na 100 úplných rodin v kraji v průměru 100 dětí, o deset let později to bylo pouze 82 dětí. Počet dětí na každých 100 neúplných rodin se ve stejném období zvýšil z 80 na 86. Průměrný počet dětí na jednu úplnou rodinu se závislými dětmi se v období let 1991 – 2001 snížil z 1,77 na 1,73. Průměrný počet dětí na jednu neúplnou rodinu se závislými dětmi (1,45) se oproti minulému sčítání nezměnil.



Při sčítání v roce 2001 byla zjišťována **vybavenost bytových domácností³⁾** předměty, které jsou uvedené v grafu na následující straně. Podíl domácností vybavených **osobním automobilem** se od roku 1991 v kraji zvýšil z 50,8 % na 56,1 %, přičemž rozhodující část tohoto přírůstku připadala na domácnosti žijící ve venkovských obcích. Dva a více automobilů využívalo v době posledního sčítání lidu 7,7 % domácností. Zastoupení domácností vybavených **telefonem** (ať již mobilním či pevnou linkou) do roku 2001 vzrostlo na 76,0 %. V roce 1991, kdy byly využívány pouze pevné telefonní linky, činil podíl všech domácností vybavených telefonem pouze 27,0 %. **Osobní počítač** k datu sčítání využívalo 14,3 % domácností, přičemž 5,4 % z celkového počtu domácností bylo vybaveno počítačem s připojením na internet. Zastoupení domácností s možností využívat **rekreační objekt** se od roku 1991 zvýšilo z 11,4 % na 16,9 %. Z celkového počtu domácností využívajících rekreační objekt mělo 61,3 % objekt vlastní, 17,7 % ve spoluvlastnictví, 3,8 % v trvalém nájmu a 17,2 % domácností mohlo využívat cizí objekt k rekreaci bezplatně.

³⁾ Bytová domácnost je souborem osob bydlících společně v jednom bytě a skládá se z jedné nebo více cenzových domácností; v případě prezentace údajů o domácnostech podle věku osoby v jejich čele jsou zde uvažovány pouze bytové domácnosti bydlící samostatně v bytě.

ANALÝZA DEMOGRAFICKÉHO, SOCIÁLNÍHO A EKONOMICKÉHO VÝVOJE PARDUBICKÉHO KRAJE V LETECH 2000 – 2003



V souvislosti s rychlým vývojem a postupným zdokonalováním informačních i mobilních technologií se vybavenost domácností prostředky moderní techniky neustále zvyšuje. Proto jsou údaje o vybavenosti osobními počítači i telefony zjištěné při sčítání doplňovány výsledky samostatných výběrových statistických šetření, která probíhají v pravidelných intervalech. Dle zjišťování ve 4. čtvrtletí 2003 byla osobním počítačem v Pardubickém kraji vybavena čtvrtina domácností, přičemž 15,6 % z celkového počtu domácností využívalo počítač připojený k internetu. Pevnou telefonní linkou bylo vybaveno 59,8 % domácností v kraji a mobilní telefon využívalo 60,5 % jednotlivců starších patnácti let.

STRUKTURA DOMOVNÍHO A BYTOVÉHO FONDU

Stejně jako u domácností, jsou i v případě charakteristiky domovního a bytového fondu využity cenné údaje z posledního sčítání lidu, domů a bytů (SLDB), které proběhlo k 1. 3. 2001. V případě časového srovnání uvádíme data z předchozího sčítání, tj. k 3. 3. 1991.

Z celkového počtu 118 714 domů sečtených v kraji v roce 2001 bylo 96 449 trvale obydlených domů s byty, 231 trvale obydlených ubytovacích zařízení bez bytů, 22 000 neobydlených domů s byty a 34 ubytovacích zařízení sloužících dlouhodobému ubytování bez trvale hlášených osob. Přírůstek počtu domů mezi posledními dvěma sčítáními (o 4,5 %) je částečně zkreslen nesprávným zařazením domů s byty využívanými k rekreaci v roce 1991 mezi chalupy vyčleněné z bytového fondu (tj. mimo domovní i bytový fond).

Struktura domovního fondu v Pardubickém kraji a jeho okresech (SLDB)

	Domy celkem			trvale obydle- né	neobydlené		trvale obydlené		neobydlené		Průměr- né stáří trvale obydł. domů
					celkem	v %	celkem	z toho rodinné domy v %	celkem	v %	
	1991	2001	přírůst. v %	1991		2001		2001			
Pardubický kraj	113 612	118 714	4,5	95 651	17 961	15,8	96 680	89,7	22 034	18,6	44,7
Chrudim	27 713	28 801	3,9	22 323	5 390	19,4	22 319	91,8	6 482	22,5	44,9
Pardubice	29 303	30 529	4,2	25 414	3 889	13,3	25 903	87,5	4 626	15,2	44,0
Svitavy	24 896	26 579	6,8	21 327	3 569	14,3	21 638	90,5	4 941	18,6	46,6
Ústí nad Orlicí	31 700	32 805	3,5	26 587	5 113	16,1	26 820	89,3	5 985	18,2	43,8

Výstavba nových domů počátkem 90. let byla zaměřena především na dokončování rozestavěných sídlišť s komunálními a družstevními byty. Poté následoval velký útlum nejen ve výstavbě bytových, ale i rodinných domů. S rozvojem hypotečních úvěrů i stavebního spoření se vytvořily příznivější podmínky pro výstavbu nových rodinných domů, řada z nich začala vznikat v příměstských obcích. Nejvyšší relativní přírůstek počtu **trvale obydlených domů** mezi sčítáními byl zaznamenán v okrese Pardubice (o 1,9 %), nejnižší v okrese Chrudim. Průměrné stáří trvale obydlených domů v kraji je 44,7 roku, přičemž rodinné domy mají v průměru 45,2 roku a bytové domy 38,2 roku.

Typickým trendem projevujícím se z dlouhodobého hlediska je **růst podílu neobydlených domů**, tj. domů, kde není žádná osoba hlášena k trvalému ani dlouhodobému pobytu (v letech 1991 – 2001 se v kraji zvýšilo jejich zastoupení o 2,8 procentního bodu na 18,6 %). Více než polovinu neobydlených domů tvoří domy využívané k rekreačním účelům, následují domy nezpůsobilé k bydlení a domy obydlené pouze přechodně.

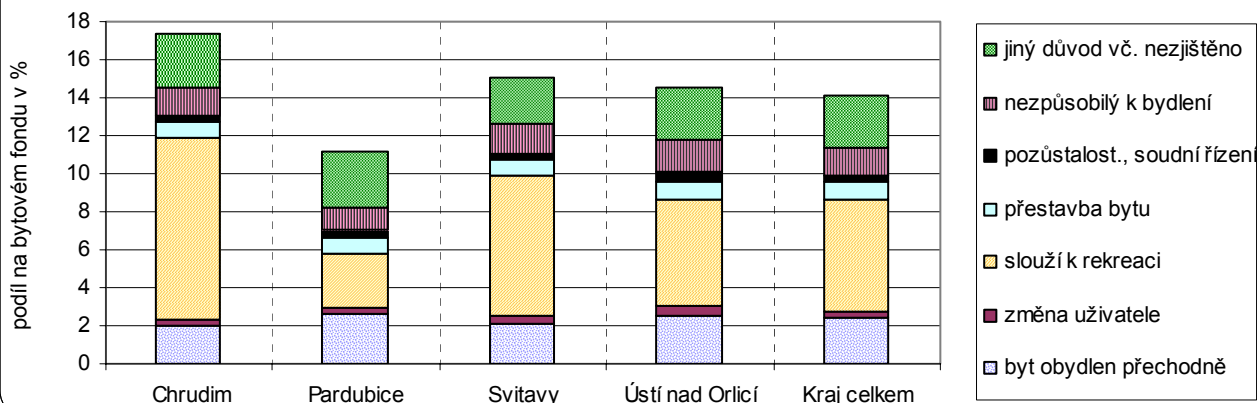
ANALÝZA DEMOGRAFICKÉHO, SOCIÁLNÍHO A EKONOMICKÉHO VÝVOJE PARDUBICKÉHO KRAJE V LETECH 2000 – 2003

Struktura bytového fondu v Pardubickém kraji a jeho okresech (SLDB)

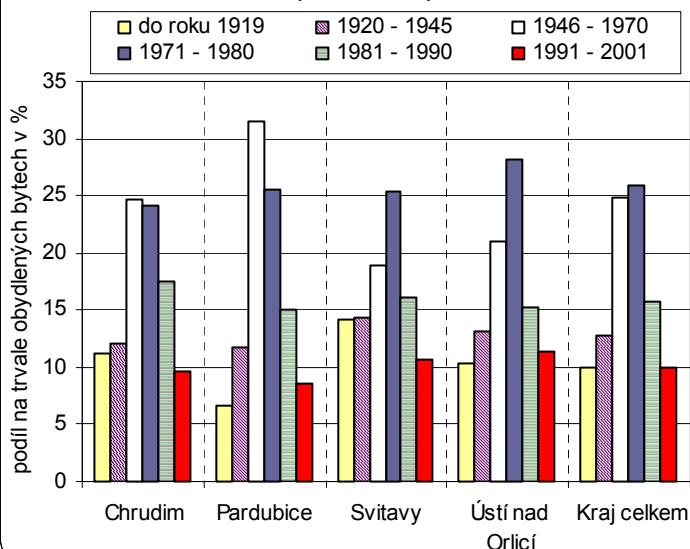
	Byty celkem			trvale obydlené	neobydlené			Podíl neobydlených bytů z celkového bytového fondu v %		Průměrný počet bytů na jeden trvale obydlený dům	
					celkem	v tom					
						v trvale obyd. domech	v neobydlených domech				
	1991	2001	přírůst. v %	2001			1991	2001	1991	2001	
Pardubický kraj	197 030	213 069	8,1	182 943	30 126	7 553	22 573	11,0	14,1	1,86	1,97
Chrudim	41 652	44 688	7,3	36 929	7 759	1 173	6 586	14,1	17,4	1,62	1,71
Pardubice	63 414	68 192	7,5	60 596	7 596	2 850	4 746	7,9	11,1	2,33	2,45
Svitavy	38 861	42 221	8,6	35 846	6 375	1 328	5 047	11,2	15,1	1,65	1,72
Ústí nad Orlicí	53 103	57 968	9,2	49 572	8 396	2 202	6 194	12,0	14,5	1,80	1,93

V roce 2001 bylo v Pardubickém kraji sečteno 182 943 **trvale obydlených bytů** a na celkovém bytovém fondu se podílely 85,9 procenty. Od roku 1991 se počet trvale obydlených bytů zvýšil o 7 500 (4,3 %), přičemž nejvyšší relativní přírůstek byl zaznamenán v okrese Ústí nad Orlicí (6,1 %) a nejnižší v okrese Chrudim (3,2 %). K nárůstu bytového fondu na Ústeckoorlicku přispěla rekonstrukce bytů po sovětské armádě (Vysoké Mýto, Česká Třebová, Červené Voda). V devadesátých letech nadále pokračoval trend růstu průměrného počtu bytů připadajících na jeden dům. V roce 2001 měl trvale obydlený rodinný dům v průměru 1,20 bytu a bytový dům 10,34 bytů.

Podíl neobydlených bytů z celkového bytového fondu podle důvodů neobydlenosti v Pardubickém kraji a jeho okresech (SLDB 2001)



Trvale obydlené byty podle období výstavby (rekonstrukce) domu v Pardubickém kraji a jeho okresech (SLDB 2001)



Hlavním důvodem **neobydlenosti bytů** je jejich využívání k rekreačním účelům (41,6 % neobydlených bytů v roce 2001). Nejvíce takovýchto bytů bylo sečteno v rodinných domech v okrese Chrudim. Druhá nejčastější příčina zařazení bytů mezi neobydlené je jejich přechodná obydlenost (v bytě není nikdo hlášen k trvalému nebo dlouhodobému pobytu). Tyto byty se na neobydleném bytovém fondu v kraji podílely při posledním sčítání 16,9 %, nezpůsobilých k bydlení bylo 10,5 % neobydlených bytů. Nejvíce přechodně obydlených bytů je na Pardubicku, zejména v bytových domech v krajském městě. V přestavbě bylo 6,2 % neobydlených bytů v kraji a méně než třemi procenty se na neobydlených bytech podílely byty po kolaudaci, v pozůstalostním řízení či s probíhající změnou uživatele.

Ze **struktury trvale obydlených bytů podle stáří** je patrné, že největší intenzita bytové výstavby v kraji byla v letech 1971 – 1980. Z této doby pochází 26 % trvale obydlených bytů, u bytů v rodinných domech je to 22,5 % a v bytových domech dokonce 30,9 %. V období

ANALÝZA DEMOGRAFICKÉHO, SOCIÁLNÍHO A EKONOMICKÉHO VÝVOJE PARDUBICKÉHO KRAJE V LETECH 2000 – 2003

po druhé světové válce do konce šedesátých let minulého století bylo postaveno 24,8 % bytů v kraji (v okrese Pardubice to bylo 31,6 %). Z osmdesátých let pochází 15,8 % bytového fondu a v letech 1920 až 1945 vzniklo 12,7 % bytů. Stejný podíl (10 %) zaujímají nejstarší byty (do roku 1919) a byty postavené či rekonstruované v letech 1991 – 2001. Nejvyšší podíl bytů v nejstarších domech postavených do roku 1919 bylo sečteno v okrese Svitavy, nejvyšší podíl bytů vzniklých či rekonstruovaných po roce 1991 je na Ústeckoorlicku.

Výrazné změny nastaly v letech 1991 – 2001 ve složení bytového fondu podle **vlastnictví domu**, a to zejména u bytových domů. Zastoupení bytů v bytových domech vlastněných obcemi či státem se snížilo o 34,2 procentního bodu na 25,3 %. O 5,8 procentního bodu na 30 % poklesl podíl bytů v bytových domech ve vlastnictví stavebních bytových družstev. Většina těchto bytů byla převedena do vlastnictví jednotlivých uživatelů, tj. kombinace vlastníků (31 % trvale obydlených bytů v bytových domech v roce 2001). Převod bytů do vlastnictví uživatelů po roce 2001 nadále pokračuje. V případě bytů v rodinných domech a vlastnictví těchto domů nebyly tak výrazné změny zaznamenány. Projevil se mírný pokles podílu bytů v rodinných domech vlastněných obcemi, státem či jinými právníckými osobami ve prospěch soukromých fyzických osob.

Trvale obydlené byty podle vlastnictví, druhu domu a právního důvodu užívání bytu v Pardubickém kraji (SLDB)

	Trvale obydlené byty v kraji celkem		z toho v domech				z toho právní důvod užívání bytu			
			rodinných		bytových		ve vlastním domě	v osobním vlastnictví	nájemní byty	byty členů SBD
	1991	2001	1991	2001	1991	2001	2001			
Trvale obydlené byty celkem	175 443	182 943	96 390	101 468	77 187	79 100	85 268	20 263	35 524	25 246
z toho podle vlastníka domu v %:										
soukromá fyzická osoba	53,9	57,1	95,4	97,2	3,2	6,6	100,0	10,6	12,0	0,2
obec, stát	28,7	12,2	2,9	1,1	59,5	25,3	x	0,7	60,3	0,1
stavební bytové družstvo	15,9	13,1	0,3	0,3	35,8	30,0	x	3,8	5,0	84,3
právnícká osoba založená za účelem privatizace domu	x	1,7	x	0,1	x	3,8	x	4,8	1,6	0,2
jiná právnícká osoba	1,4	2,2	1,3	0,8	1,5	3,3	x	1,0	9,3	-
kombinace vlastníků	.	13,6	.	0,3	.	31,0	x	79,0	11,4	15,2

V souvislosti se změnou vlastnictví domů dochází také ke změnám ve struktuře bytů z hlediska **právního důvodu** jejich užívání. Téměř polovina trvale obydlených bytů v kraji je ve vlastním domě uživatele (v rodinných domech je to 83,3 %). Nájemní byty se na bytovém fondu podílejí 19,4 % (v bytových domech 38,2 %). Byty členů bytového družstva byly v roce 2001 zastoupeny 13,8 % a byty v osobním vlastnictví 11,1 % (dle metodiky sčítání jde pouze o byty v bytových domech). Poměrně početnější kategorií bylo ještě bezplatné užívání bytu z jiného důvodu (11 235 bytů v kraji, tj. 6,1 %).

Technické vybavení trvale obydlených bytů v kraji (SLDB)

	Podíl bytů v %			
	1991	2001		
		celkem	z toho v domech	
			rodinných	bytových
Vybavenost				
Vodovod v bytě	96,8	98,6	97,8	99,6
Přípojka na kanalizační síť	56,3	64,5	42,4	93,0
Plyn ze sítě	38,1	58,7	50,3	70,0
Ústřední, etážové topení	75,1	81,5	78,0	86,3
Vlastní koupelna, sprch. kout	91,5	95,9	93,7	98,8
Vlastní splachovací záchod	89,4	94,2	90,5	99,0
Kategorie				
I. kategorie	61,3	85,4	78,8	94,2
II. kategorie	28,1	9,6	13,3	4,7
III. kategorie	5,0	2,6	4,2	0,5
IV. kategorie	5,7	1,8	2,9	0,2

Ke zlepšení **technické vybavenosti** bytů přispěla především plynifikace, která probíhala nejen ve městech, ale i v řadě venkovských obcí. Podíl trvale obydlených bytů napojených na **plyn** ze sítě se od roku 1991 zvýšil o 20,6 procentního bodu na 58,7 % (107 439 bytů), dalších 523 bytů využívalo domovní zásobník plynu. Využívání plynu je častější u bytů v bytových domech. V okrese Pardubice jsou na plyn ze sítě napojeny více než tři čtvrtiny bytů, v ostatních okresech kraje přibližně polovina bytů. Podíl bytů připojených na **kanalizační síť** se v kraji od roku 1991 zvýšil o 8,2 procentního bodu na 64,5 % (118 054 bytů). Bytů napojených na žumpu či jímku bylo v roce 2001 sečteno 61 381, dalších 1 975 bytů využívalo domácí čističku odpadních vod. Z hlediska druhu domu je typický vyšší podíl bytů napojených na plyn ze sítě u bytových domů oproti rodinným domům, v bytových domech je rovněž mnohem vyšší zastoupení bytů napojených na kanalizaci. Nejvyšší vybavenost

byla zjištěna v okrese Pardubice (77,6 % bytů), nejnižší na Svitavsku (51,8 %). Oproti roku 1991 se výrazněji zlepšila také vybavenost byty **ústředním či etážovým topením** (o 6,4 procentního bodu na 81,5 %). Vzhledem k metodické změně v zařazování bytů do obou uvedených kategorií vytápění je častější prezentace údajů za obě skupiny společně.

Podle způsobu vytápění a rozsahu základního příslušenství jsou byty členěny do **čtyř kategorií**. Na růstu podílu bytů v první kategorii (o 24,1 procentního bodu na 85,4 %) se podílela nejen výše uvedená metodická změna, ale především nová výstavba lépe vybavených bytů či rekonstrukce nebo modernizace stávajícího bytového fondu. Znatelný rozdíl je

ANALÝZA DEMOGRAFICKÉHO, SOCIÁLNÍHO A EKONOMICKÉHO VÝVOJE PARDUBICKÉHO KRAJE V LETECH 2000 – 2003

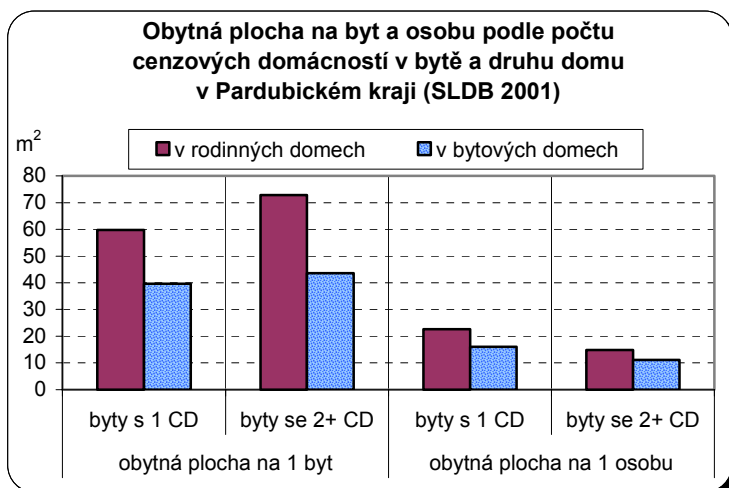
opět v zařazení bytů do kategorií v rodinných oproti bytovým domům. V okrese Pardubice dosahuje podíl bytů v první kategorii více než devadesát procent (nejvíce mezi okresy v kraji), což souvisí s převahou bytů v bytových domech ve struktuře bytového fondu. Nejvyšší zastoupení bytů třetí a čtvrté kategorie je v okresech Chrudim a Svitavy (téměř 6 %).

Ukazatele úrovně bydlení podle druhu domu v Pardubickém kraji a jeho okresech (SLDB)

	Trvale obydlené byty v kraji celkem		z toho v domech				v okresech kraje			
			rodinných		bytových		CR	PU	SY	UO
	1991	2001	1991	2001	1991	2001	2001			
Počet osob na 1 byt	2,88	2,75	2,94	2,89	2,81	2,56	2,82	2,62	2,83	2,78
Počet osob na 1 obyt. místnost 8 m ² a více	1,05	0,99	0,96	0,92	1,18	1,10	0,96	0,95	1,03	1,02
Počet obyt. místností 8 m ² a větších na 1 byt	2,75	2,81	3,06	3,18	2,37	2,35	2,96	2,79	2,78	2,75
Obytná plocha v m ² na 1 byt	48,1	51,9	55,4	61,4	39,2	39,9	55,5	50,0	52,2	51,2
Obytná plocha v m ² na 1 osobu	16,7	18,7	18,9	21,0	14,0	15,5	19,5	18,9	18,3	18,3
Počet cenзовých domácností na 1 byt	1,08	1,11	1,10	1,13	1,06	1,08	1,11	1,11	1,11	1,10

Z vývoje hodnot **poměrových ukazatelů** je patrné, že od roku 1991 došlo v Pardubickém kraji k dalšímu mírnému zlepšení **úrovně bydlení**. V důsledku poklesu počtu obyvatel bydlících v bytech se v 90. letech snížil počet osob připadajících na jeden byt o 4,5 % na 2,75. Výraznější pokles oproti bytům v rodinných domech nastal v bytových domech. Na každých 100 bytů tak v roce 2001 připadalo o 13 osob méně než v roce 1991 a na každých 100 obytných místností s plochou 8 a více m² připadalo o 6 osob méně. Vlivem rostoucí obytné plochy bytů a mírného poklesu počtu osob v bytech vzrostla průměrná obytná plocha na osobu o 2 m² na 18,7 m². Zřetelné jsou rozdíly v hodnotách ukazatelů úrovně bydlení mezi byty v rodinných a v bytových domech. Odlišná struktura bytového fondu podle druhu domu mezi

jednotlivými okresy v kraji se rovněž odráží v rozdílné úrovni bydlení.



Vlivem pomalejšího tempa růstu počtu trvale obydlených bytů než cenзовých domácností v nich bydlících vzrostl počet domácností na byt z 1,08 na 1,11. Podíl bytů obydlených dvěma a více domácnostmi se od roku 1991 zvýšil o 2,1 procentního bodu na 9,9 %. Úroveň bydlení se liší nejen dle druhu domu, ale také podle počtu cenзовých domácností v bytě. V bytech v rodinných domech obývaných jednou domácností připadá 22,6 m² obytné plochy na osobu a 0,86 osob na obytnou místnost. Naproti tomu v bytových domech v bytech se dvěma a více domácnostmi je to v průměru pouze 11,1 m² a 1,52 osoby.

ZAMĚSTNANOST A MZDY

Ekonomicky aktivní obyvatelstvo (tvořící pracovní sílu) představují osoby patnáctileté a starší, které splňují požadavky na zařazení mezi zaměstnané a nezaměstnané. Z výběrového šetření pracovních sil (VŠPS) vyplývá, že pracovní potenciál kraje, který byl v roce 2000 tvořen 249,6 tisíci obyvateli, v posledních letech mírně rostl. V roce 2003 bylo o 2,9 tisíc ekonomicky aktivních obyvatel více než v roce 2000. Největší přírůstek v počtu ekonomicky aktivních byl zaznamenán u věkové skupiny 45 – 59 let. Podíl ekonomicky aktivních žen byl v letech 2000 – 2003 konstantní a pohyboval se kolem 43 %, zatímco v celkové populaci ženy tvoří 51,5 %. Počet ekonomicky neaktivních obyvatel klesl v Pardubickém kraji v letech 2000 – 2003 o 4,7 tisíc osob na konečných 254 tisíc osob. Na tento úbytek má vliv dlouhodobá nízká porodnost, ale i prodlužující se doba odchodu do důchodu. Třetina ekonomicky neaktivních osob jsou děti do 15 let a více než 40 % představují důchodci.

Míra ekonomické aktivity, vyjadřující podíl pracovní síly na počtu všech osob starších 15 let, v posledních letech spíše kolísala a v roce 2003 činila 59,4 %. Nejvýraznější přírůstek nastal ve věkové skupině 40 – 44 let, kde je míra aktivity nejvyšší a pohybuje se okolo 96,4 %. Nejvíce poklesla míra ekonomické aktivity u osob nad 65 let. Jestliže v roce 2000 bylo z 1 000 seniorů 53 ekonomicky aktivních, v roce 2003 jich bylo pouze 27. Jejich nižší ekonomická aktivita souvisí s horší nabídkou pracovních příležitostí. Z hlediska vzdělání je nejvyšší míra aktivity u vysokoškoláků (77,4 % v roce 2003), přičemž od roku 2000 vzrostla o 2 procentní body. Míra ekonomické aktivity klesá s klesajícím stupněm vzdělání: u středoškoláků se pohybuje kolem 65 – 69 %, u obyvatel se základním vzděláním nebo bez vzdělání okolo 22 %. Míra ekonomické aktivity u osob se základním vzděláním a bez vzdělání mírně roste, neboť celkové populace se základním vzděláním obecně ubývá a postupně se posunuje do vyšších věkových skupin, do kategorie důchodců, tj. ekonomicky neaktivních obyvatel.

ANALÝZA DEMOGRAFICKÉHO, SOCIÁLNÍHO A EKONOMICKÉHO VÝVOJE PARDUBICKÉHO KRAJE V LETECH 2000 – 2003

Při sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001 byla zjišťována **také ekonomická aktivita cizinců**. Cizinci, tj. osoby, které při sčítání uvedly jiné státní občanství než České republiky nebo v případě dvojího státního občanství ani jedno nebylo ČR, tvořili v rámci populace našeho kraje necelé čtyři desetiny procenta, podíl na počtu ekonomicky aktivních však měli 0,6 %. S tím souvisí míra ekonomické aktivity, která byla ke dni sčítání u populace celkem 50,3 %, ale u cizinců dosáhla výše 79,7 %. Vysoká míra ekonomické aktivity cizinců (s trvalým nebo dlouhodobým pobytem) byla tedy o 29,3 procentního bodu vyšší než u obyvatel kraje celkem a svědčí o tom, že cizinci jsou většinou osoby v produktivním věku s povolením k zaměstnání nebo osoby provozující pracovní činnost na základě živnostenského oprávnění a registrace v obchodním rejstříku.

Ekonomická aktivita (dle výběrového šetření pracovních sil) a průměrné mzdy v Pardubickém kraji

	2000	2001	2002	2003	Index 2003/2000
Obyvatelstvo celkem (v tis. osob)	508,4	507,7	506,9	506,6	99,6
v tom:					
ekonomicky aktivní (pracovní síla) (v tis. osob)	249,6	248,3	251,6	252,5	101,2
v tom:					
zaměstnaní (v tis. osob)	228,9	232,5	233,6	233,3	101,9
nezaměstnaní (v tis. osob)	20,7	15,8	18,0	19,2	92,8
ekonomicky neaktivní (v tis. osob)	258,8	259,5	255,3	254,0	98,2
Obyvatelstvo ve věku 15 a více let celkem (v tis. osob)	421,7	422,8	423,8	425,3	100,9
Míra ekonomické aktivity podle věkových skupin a vzdělání (v %) celkem	59,2	58,7	59,4	59,4	0,2 ¹⁾
z toho ve věku:					
15 - 19 let	14,9	10,0	11,9	15,0	0,1 ¹⁾
40 - 44 let	95,4	92,9	95,1	96,4	1,0 ¹⁾
45 - 49 let	95,8	95,2	94,2	93,9	-1,9 ¹⁾
65 a více let	5,3	5,4	2,5	2,7	-2,6 ¹⁾
vzdělání:					
základní a bez vzdělání	21,6	20,4	22,0	22,5	1,0 ¹⁾
střední bez maturity	67,0	67,7	70,6	69,2	2,2 ¹⁾
střední s maturitou	70,0	70,3	68,2	65,2	-4,8 ¹⁾
vysokoškolské	75,4	77,1	72,3	77,4	2,0 ¹⁾
Průměrné hrubé měsíční mzdy zaměstnanců v Kč	11 695	12 641	13 530	14 581	124,7

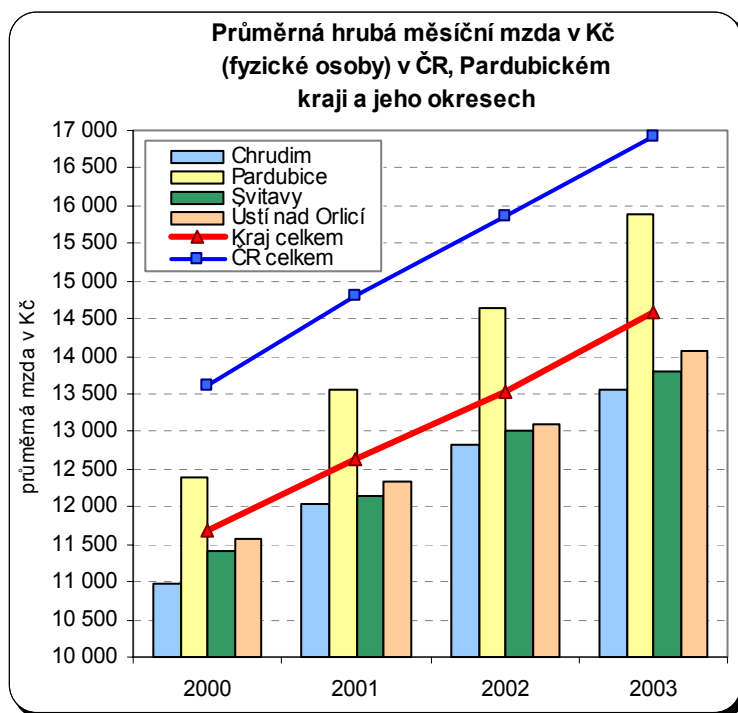
¹⁾ rozdíl 2003 - 2000 v procentních bodech

Počet osob s jediným nebo hlavním zaměstnáním, tj. osob zaměstnaných v národním hospodářství (zahrnující i ozbrojené složky), se mezi roky 2000 a 2001 zvýšil o 3,6 tisíc osob a v posledních třech letech se ustálil na počtu okolo 233 tisíc osob. Koncem devadesátých let byl však počet zaměstnaných o více než 10 tisíc osob (v roce 1995 dokonce o 17,5 tisíc) vyšší než dnes.

Podle **odvětví** národního hospodářství více než jedna třetina všech zaměstnaných v kraji pracuje ve zpracovatelském průmyslu. V roce 2000 se jednalo o necelých 68,3 tis. osob, a tento počet postupně vzrůstal až na 79,1 tisíc osob v roce 2003. V procentním vyjádření vzrostl počet zaměstnaných ve zpracovatelském průmyslu mezi rokem 2000 a 2003 o 15,8 %. Ještě vyšší nárůst zaznamenalo v tomto období stavebnictví (o 36,5 %) a odvětví výroby a rozvodu elektřiny, vody a plynu (o 28,6 %). Výrazně přibýlo zaměstnanců i v oblasti zdravotní a sociální péče (o 13,6 %) a ubytování a stravování (12,7 %). V lesnictví a rybolovu naopak došlo k dramatickému snížení počtu zaměstnanců (o 40,6 %). Významný pokles zaměstnanosti postihl i oblast vzdělávání (od roku 2000 o 21,5 %), finanční zprostředkování (o 17,9 %) a obchod, opravy motorových vozidel a spotřebního zboží (o 15,7 %).

Z hlediska **postavení v zaměstnání** tvoří drtivou většinu zaměstnaných zaměstnanci (81,8 %), pracující na vlastní účet představují 12,7 % a zbytek tvoří zaměstnavatelé (3,7 %), pomáhající rodinní příslušníci a členové produkčních družstev. V čase se postavení zaměstnaných strukturálně mění, přibývá zejména pracujících na vlastní účet (od roku 2000 o 35,4 % a v porovnání s rokem 1994 dokonce o 102,3 %), ubývá členů produkčních družstev (o 38 % za poslední čtyři roky, resp. o 65,7 % za posledních deset let), zaměstnanců i zaměstnavatelů. V roce 2003 tvořili nejpočetnější skupinu zaměstnaných řemeslníci a kvalifikovaní výrobci, zpracovatelé a opraváři (47,6 tisíc, tj. 20,4 %) a dále techničtí, zdravotničtí a pedagogičtí pracovníci (43,9 tisíc, tj. 18,8 %). Pokud jde o vzdělání, nejčastěji (u 48,8 % zaměstnaných) bylo uvedeno střední bez maturity a střední s maturitou (u 34 %).

ANALÝZA DEMOGRAFICKÉHO, SOCIÁLNÍHO A EKONOMICKÉHO VÝVOJE PARDUBICKÉHO KRAJE V LETECH 2000 – 2003



Průměrné mzdy zaměstnanců jsou zpracovávány a publikovány v podnikatelské sféře za ekonomické subjekty s 20 a více zaměstnanci, v peněžnictví, pojišťovnictví a nepodnikatelské sféře bez ohledu na počet zaměstnanců. Územní třídění je provedeno podle sídla vykazujícího ekonomického subjektu – tzv. podniková metoda. Do odvětví (OKEČ) jsou údaje zařazovány podle převažující činnosti podniku. Ve sledovaném období se průměrná hrubá měsíční mzda zaměstnanců kraje (za fyzické osoby) zvýšila o 24,7 % při meziročním navyšování o 7 % – 8 % a v roce 2003 dosáhla výše 14 581 Kč. Nejlépe placeni byli zaměstnanci společností zabývajících se finančním zprostředkováním, kteří si v roce 2003 vydělali v průměru 25 888 Kč hrubého měsíčně. Nad hranicí 20 000 Kč se v roce 2003 pohybovaly mzdy ještě u činností v oblasti výpočetní techniky, výzkumu a vývoje a výroby a rozvodu elektřiny a plynu. Na druhé straně zaměstnanci v oděvním průmyslu nedosáhli v roce 2003 ani 10 000 Kč hrubého a jejich průměrná mzda 9 152 Kč byla pouze o 2 452 Kč vyšší než minimální mzda stanovená v lednu 2004.

Pokud jde o mzdový vývoj v jednotlivých odvětvích hospodářství, největší vzrůst od roku 2000 nastal v odvětví finančního zprostředkování, veřejné správy, zdravotnictví a sociální péče a vzdělávání (mezi 35 – 38 %). Nejnižší nominální nárůst zaznamenala doprava, zemědělství a stavebnictví (16 – 17 %).

Zaměstnanci našeho kraje pobírali v roce 2003 zhruba 86,2 % průměrné hrubé měsíční mzdy v České republice, která činila 16 920 Kč (fyzické osoby). V porovnání 14 krajů se jedná o čtvrtou nejnižší mzdu. Z hlediska okresního členění si v roce 2003 nejvíce vydělali zaměstnanci firem sídlících v okrese Pardubice (průměrně 15 892 Kč) a bylo to o 28,3 % více než v roce 2000. Druhý nejvyšší mzdový nárůst ve sledovaném období (o 23,6 %) zaznamenali zaměstnanci v okrese Chrudim, kde jsou však mzdy v kraji absolutně nejnižší (v roce 2003 v průměru 13 552 Kč). Pomalu rostoucí nízké mzdy jsou charakteristické pro okres Svitavy; v roce 2003 zde průměrná mzda činila 13 800 Kč. V okrese Ústí nad Orlicí jsou na tom zaměstnanci o něco lépe – jejich průměrná mzda v loňském roce mírně překročila hranici 14 000 Kč.

Z výběrového zjišťování o peněžních a naturálních příjmech za rok 2002 – Mikrocenzus 2002, které Český statistický úřad uskutečnil v březnu 2003, vyplynulo, že celkový **čistý roční příjem jednoho člena domácnosti** (včetně naturálních příjmů) v našem kraji činil 84 924 Kč a při porovnání 14 krajů republiky zaujímal až 12. místo. Tato hodnota je o 9 296 Kč nižší, než činí průměr za Českou republiku a o 45 523 Kč nižší než v Praze, kde byl čistý příjem člena domácnosti 130 447 Kč. Stotisícová hranice byla překročena ještě ve Středočeském kraji. V našem kraji žilo 3,4 % domácností s čistými příjmy pod životním minimem. Z pohledu tohoto ukazatele je na tom kraj o něco lépe, zaujímá 8. místo mezi krají, ale překračuje průměr České republiky, kde pod hranici životního minima žilo 3,3 % domácností.

NEZAMĚSTNANOST

Vývoj nezaměstnanosti od vzniku Pardubického kraje, tj. od roku 2000, není příznivý, neboť míra nezaměstnanosti v posledních letech neustále roste. V mezikrajovém porovnání je náš kraj z hlediska **registrované míry nezaměstnanosti** na 7. místě mezi 14 krají ČR. Problematika zvyšující se míry nezaměstnanosti obecně spočívá v tom, že řada tradičních podniků byla v 90. letech privatizována nebo transformována na menší podniky, které později zkrachovaly nebo podstatně snížily počet zaměstnanců a nově vytvořená pracovní místa mezery na pracovním trhu nepokryla. Zvyšování počtu lidí bez práce v ekonomice znamená nejen nižší kupní sílu těch, kteří o práci přišli, ale také nižší ochotu utrácet ze strany těch, jimž riziko ztráty zaměstnání hrozí. Dále tu je (a stále bude) ekonomický tlak na růst produktivity práce, který zvyšuje nároky na kvalifikaci a přizpůsobivost nejen stávajících, ale i nově přijímaných zaměstnanců. Mimo to svou roli hraje obtížnost časově náročného dojíždění za prací, které je umocněno téměř nemožností se za prací stěhovat v důsledku nedostatečné fungujícího trhu s byty.

Zatímco v roce 2000 činila registrovaná míra nezaměstnanosti v kraji 7,9 %, o tři roky později, v roce 2003, už dosáhla 9,4 %, tj. přibližně 0,9 procentního bodu pod republikovým průměrem. Do evidence úřadů práce v Pardubickém kraji se přihlásilo na konci roku 2003 oproti roku 2000 téměř o 4 269 uchazečů o zaměstnání (tj. o 21,5 %) více.

Mírně se zvyšoval podíl **dlouhodobě nezaměstnaných** (více než 6 měsíců) na celkovém počtu registrovaných uchazečů, v roce 2003 bylo v našem kraji takových osob 12 455, tj. 51,5 %. Nejvíce uchazečů bylo registrováno kratší dobu než 3 měsíce (ve sledovaném období okolo 30 %) a od 3 do 6 měsíců (okolo 20 %). Na druhé straně, podíl

ANALÝZA DEMOGRAFICKÉHO, SOCIÁLNÍHO A EKONOMICKÉHO VÝVOJE PARDUBICKÉHO KRAJE V LETECH 2000 – 2003

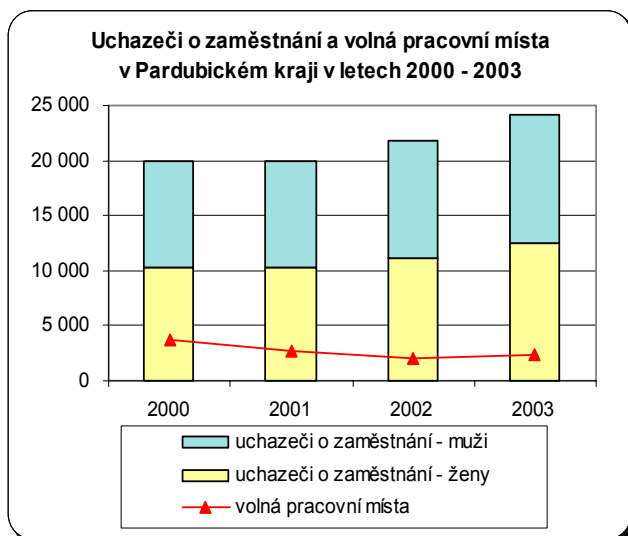
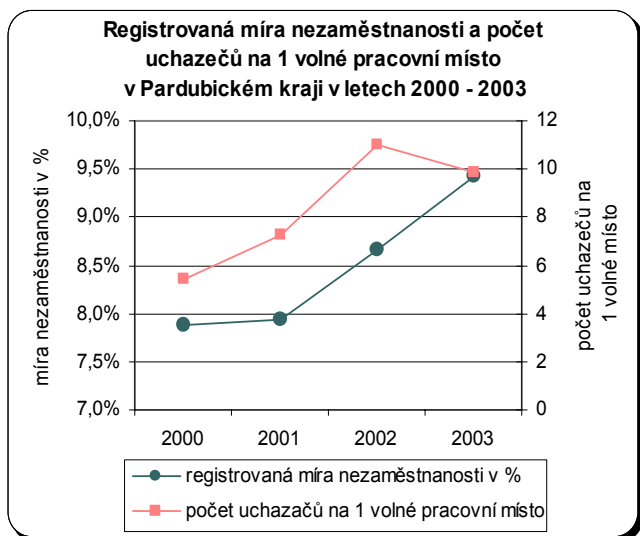
uchazečů nezaměstnaných déle než 24 měsíce dosahuje v našem kraji téměř pětinu. Podíl nezaměstnaných, kterým byla vyplácena podpora v nezaměstnanosti, se v posledních letech pohyboval nad 40 %.

Nezaměstnanost v Pardubickém kraji dle údajů úřadů práce (k 31. 12.)

	2000	2001	2002	2003	index 2003/2000
Registrovaná míra nezaměstnanosti v %	7,87	7,93	8,66	9,42	1,6 ¹⁾
Uchazeči o zaměstnání neumístění celkem	19 896	19 911	21 865	24 165	121,5
z toho:					
ženy	10 239	10 316	11 191	12 453	121,6
absolventi škol	2 294	2 363	2 524	2 449	106,8
občané se změněnou pracovní schopností (ZPS)	2 855	3 014	3 398	3 818	133,7
uchazeči o zaměstnání pobírající příspěvek před nástupem do zaměstnání	8 137	8 567	9 698	10 372	127,5
Volná pracovní místa	3 661	2 729	1 980	2 448	66,9
z toho pro občany se ZPS	167	90	72	124	74,3
Počet uchazečů na 1 volné pracovní místo	5,4	7,3	11,0	9,9	181,6

¹⁾ rozdíl 2003 - 2000 v procentních bodech

Nezaměstnané ženy se stabilně podílejí na celkovém počtu uchazečů o zaměstnání o málo více než polovinou, tvoří přibližně 51,5 % všech uchazečů. Vzrůst počtu uchazeček o zaměstnání kopíruje nepříznivý vývoj počtu registrovaných nezaměstnaných celkem, kde nárůst od roku 2000 do roku 2003 představoval 21,5 %. **Absolventů škol** je mezi všemi uchazeči desetina a přibývalo jich pomaleji – od roku 2000 jejich počet narostl o 6,8 %. Nejdynamičtější nárůst zaznamenávají uchazeči z řad **občanů se změněnou pracovní schopností**, od roku 2000 jich přibýlo téměř tisíc (33,7 %) a jejich podíl na registrovaných nezaměstnaných dosáhl 15,8 %. Naopak výrazně pomalejší nárůst nezaměstnaných absolventů škol svědčí o tom, že úřady práce v našem kraji zřejmě využívají vládního programu, který umožňuje absolventy v novém zaměstnání dva roky dotovat.

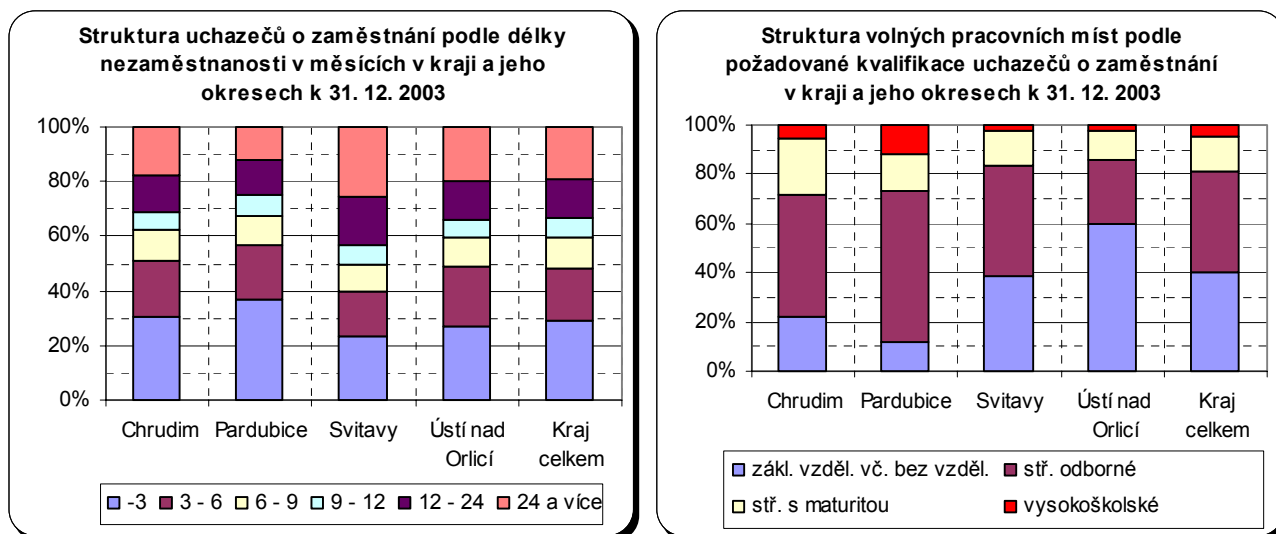


Nezaměstnanost v Pardubickém kraji a jeho okresech dle údajů úřadů práce (k 31. 12.)

	Registrovaná míra nezaměstnanosti v %					Počet uchazečů na 1 volné místo				
	2000	2001	2002	2003	rozdíl 2003 - 2000 v bodech	2000	2001	2002	2003	index 2003/2000
Pardubický kraj	7,9	7,9	8,7	9,4	1,6	5,4	7,3	11,0	9,9	181,6
Chrudim	9,4	8,8	10,0	10,4	0,9	12,6	8,9	15,9	12,6	100,1
Pardubice	5,5	5,6	6,3	7,2	1,7	3,0	4,8	7,5	17,4	575,1
Svitavy	10,8	11,3	12,4	13,4	2,6	7,6	8,1	12,2	9,2	120,7
Ústí nad Orlicí	7,3	7,6	7,7	8,4	1,1	4,7	9,1	11,6	6,4	135,9

ANALÝZA DEMOGRAFICKÉHO, SOCIÁLNÍHO A EKONOMICKÉHO VÝVOJE PARDUBICKÉHO KRAJE V LETECH 2000 – 2003

Alarmující je fakt, že v kraji od roku 2000 ubylo více než 1 200 **volných pracovních míst**. Nejméně volných míst evidovaly úřady práce k 31. 12. 2002 – pouze 1 980; v roce 2003 už úřady práce nabízely nezaměstnaným 2 448 volných míst. Počet uchazečů na jedno volné pracovní místo od roku 2000 i tak dramaticky narostl o více než 80 %. Územní rozdíly v počtu nezaměstnaných a volných pracovních míst jsou velmi markantní, což dokládá tabulka s meziokresním srovnáním hodnot těchto ukazatelů.



Pro srovnání uvádíme ještě základní údaje o nezaměstnanosti na základě výsledků **výběrového šetření pracovních sil (VŠPS)**. Tzv. **obecná míra nezaměstnanosti** se zjišťuje podle metodiky Mezinárodní organizace práce (ILO) a požadavků Eurostatu a za nezaměstnané se považují pouze ty osoby, které ve zkoumaném období neměly žádné zaměstnání, neodpracovaly ani jednu hodinu za mzdu nebo odměnu a aktivně hledaly práci, do které byly schopny nastoupit nejpozději do dvou týdnů. Počet nezaměstnaných vypočtený na základě tohoto šetření rostl od roku 2000 pomaleji než počet uchazečů o zaměstnání registrovaných u úřadů práce – za celé čtyři roky představoval nárůst 8,8 %.

Vybrané ukazatele nezaměstnanosti v Pardubickém kraji (dle výběrového šetření pracovních sil; 4. čtvrtletí)

	2000	2001	2002	2003	index 2003/2000
Nezaměstnaní celkem v tis. osob	18,1	17,1	18,1	19,7	108,8
z toho ženy	11,7	8,4	10,6	11,3	97,3
z toho ve věku 15-29 let	7,9	7,8	7,6	7,8	98,3
Obecná míra nezaměstnanosti v %	7,3	6,8	7,0	7,8	0,5 ¹⁾
z toho ženy	10,8	7,7	9,5	10,5	-0,3 ¹⁾

¹⁾ rozdíl 2003 - 2000 v procentních bodech

NÁRODOHOSPODÁŘSKÉ UKAZATELE

Celková výkonnost ekonomiky kraje je měřena pomocí souhrnných ukazatelů (hrubá přidaná hodnota, hrubý domácí produkt, tvorba hrubého fixního kapitálu, disponibilní důchod domácností). Na **hrubém domácím produktu** (v běžných cenách) vytvořeném v České republice v roce 2002 se Pardubický kraj podílel 4,1 %; tento podíl se v čase příliš nemění. V přepočtu na 1 obyvatele dosáhl HDP v kraji 195,7 tis. Kč, což představuje 82,7 % průměru ČR. Mezi kraji České republiky zaujímá Pardubický kraj v tvorbě HDP na obyvatele 7. místo.

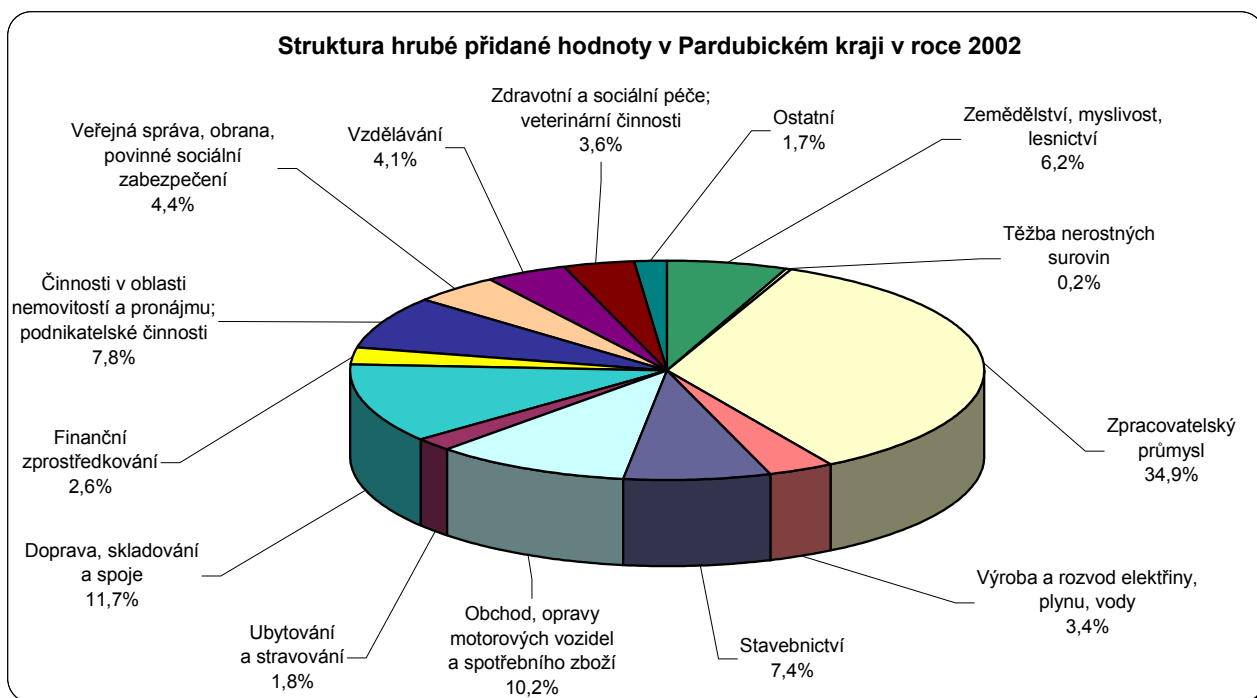
Stejně jako ve většině ostatních krajů se na tvorbě **hrubé přidané hodnoty** (tj. hodnota hrubé výroby zmenšená o cenu materiálu a dalších mezivstupů) podílí především zpracovatelský průmysl (34,9 %), doprava a telekomunikace (11,7 %) a odvětví obchodu a oprav spotřebního zboží (10,2 %). Oproti průměru České republiky je v Pardubickém kraji podíl zpracovatelského průmyslu o 7,8 procentního bodu vyšší a podíl zemědělství o 2,5 procentního bodu vyšší. Zatímco průměrný podíl Pardubického kraje na tvorbě hrubé přidané hodnoty České republiky je 4,1 %, na zemědělství se náš kraj podílí 7 % (přičemž toto odvětví představuje 6,2 % hrubé přidané hodnoty kraje). Struktura hrubé přidané hodnoty se v našem kraji příliš nemění, od roku 1999 nejvíce klesl podíl zemědělství a obchodu na přidané hodnotě kraje (zhruba o jeden procentní bod v obou případech) a posílil podíl zpracovatelského průmyslu (o 0,7 procentního bodu).

ANALÝZA DEMOGRAFICKÉHO, SOCIÁLNÍHO A EKONOMICKÉHO VÝVOJE PARDUBICKÉHO KRAJE V LETECH 2000 – 2003

Regionální makroekonomické ukazatele v Pardubickém kraji

	Měrné jednotky	1999	2000	2001	2002
Hrubá přidaná hodnota v základních cenách	mil. Kč	78 763	82 198	87 008	91 697
Hrubý domácí produkt v tržních cenách	mil. Kč	85 334	89 282	94 429	99 214
Podíl kraje na HDP České republiky (ČR = 100)	%	4,2	4,2	4,1	4,1
Vývoj HDP (stálé ceny 1995, min. rok = 100)	%	99,5	103,2	100,5	103,1
Hrubý domácí produkt na 1 obyvatele	Kč	167 662	175 564	185 891	195 747
	EURO	4 546	4 932	5 456	6 355
	PPS ¹⁾	10 767	11 226	11 571	12 330
Hrubý domácí produkt na 1 obyvatele, ČR = 100	%	84,5	83,9	82,1	82,7
Tvorba hrubého fixního kapitálu	mil. Kč	17 471	20 956	24 949	24 321
Tvorba hrubého fixního kapitálu na 1 obyvatele	Kč	34 327	41 207	49 114	47 985
THFK na 1 obyvatele, ČR = 100	%	64,1	71,2	78,6	76,1
Disponibilní důchod na 1 obyvatele, ČR = 100	%	92,9	91,3	91,2	92,6

¹⁾ jednotka pro měření kupní síly



ORGANIZAČNÍ STRUKTURA NÁRODNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ

V **Registru ekonomických subjektů** bylo k 31. 12. 2003 evidováno 100,8 tis. subjektů se sídlem v Pardubickém kraji. Nejvýznamnější část z celkového počtu tvořili podnikatelé – fyzické osoby podnikající podle živnostenského zákona (72,2 tis. osob) a nezanedbatelný podíl měli i samostatně hospodařící rolníci (téměř 6 tis. osob). Z právnických osob pak tvoří nejsilnější skupinu obchodní společnosti (7,3 tis. osob), zejména společnosti s ručením omezeným.

Po bouřlivém vývoji v organizační struktuře národního hospodářství na počátku 90. let se situace již značně uklidnila. Přesto však nadále narůstají počty registrovaných subjektů prakticky všech typů s výjimkou státních podniků, jejichž počet se v čase snižuje. Nárůst je však částečně ovlivněn tím, že jsou zapisovány neustále nové subjekty, zatímco k rušení v takové míře nedochází. Toto se týká zejména podnikatelů – fyzických osob, kde podle průzkumů skutečně vykonává podnikatelskou činnost jako hlavní zaměstnání jen cca třetina registrovaných osob.

Odvětvová struktura registrovaných subjektů je ovlivněna především strukturou podnikatelů – fyzických osob. Ti se zaměřují především na obchod a opravy spotřebního zboží; v tomto odvětví podniká více než 28,6 tis. subjektů všech právních forem. Dále 15,3 tis. subjektů působí ve zpracovatelském průmyslu, 11,6 tis. subjektů ve stavebnictví a 7,7 tis. fyzických a právnických osob podniká v zemědělství.

ANALÝZA DEMOGRAFICKÉHO, SOCIÁLNÍHO A EKONOMICKÉHO VÝVOJE PARDUBICKÉHO KRAJE V LETECH 2000 – 2003

V Pardubickém kraji má sídlo 11 společností s více než 1 000 zaměstnanci, z toho pouze 3 subjekty zaměstnávají 2 000 a více pracovníků. Naprostou většinu tvoří subjekty bez zaměstnanců, popřípadě s 1 – 5 zaměstnanci. Toto rozložení se v meziročním vývoji téměř nemění.

Ekonomické subjekty v Pardubickém kraji (k 31. 12.)

	2000	2001	2002	2003	Index 2003/2000
Počet registrovaných subjektů celkem	87 738	92 074	95 811	100 881	115,0
z toho:					
obchodní společnosti celkem	6 713	7 000	7 132	7 360	109,6
z toho akciové společnosti	475	489	505	506	106,5
družstva	319	325	334	373	116,9
státní podniky	47	41	41	35	74,5
soukromí podnikatelé	61 862	65 654	68 806	72 155	116,6
samostatně hospodařící rolníci	6 044	6 060	5 998	5 959	98,6

ZEMĚDĚLSTVÍ A LESNÍ HOSPODÁŘSTVÍ

Zemědělská půda, jejíž výměra v Pardubickém kraji činila k 31. 12. 2003 celkem 274 059 hektarů, se na celkové výměře kraje podílí 60,7 % (spolu se Středočeským krajem jde o nejvyšší podíl mezi kraji v ČR). Struktura zemědělské půdy v kraji je blízká republikovému průměru, téměř tři čtvrtiny zaujímá orná půda a pětinu tvoří trvalé travní porosty. Výrazné rozdíly ve struktuře zemědělské půdy mezi okresy Pardubického kraje jsou důsledkem odlišných přírodních podmínek ovlivňujících zemědělskou činnost. Zatímco v okrese Pardubice činí zastoupení orné půdy na zemědělské půdě 82 % a trvalých travních porostů 13 %, v okrese Ústí nad Orlicí představují tyto podíly 64 % a 31 %. Stejně jako v ostatních regionech, i v Pardubickém kraji se projevuje postupný úbytek zemědělské půdy – v letech 2000 až 2003 se podle údajů katastrálních úřadů její výměra snížila o 582 hektarů (tj. o 0,2 %).

Struktura zemědělských podniků prošla na počátku devadesátých let minulého století zásadní proměnou. Z velkých celků vznikla řada menších subjektů, které se mohou lépe uplatnit na zemědělském trhu. Nedošlo však k úplnému rozdělení zemědělské výroby až do fáze jednotlivých samostatně hospodařících rolníků, kteří mohou hůře odolávat konkurenčním tlakům, silícím vstupem republiky do EU. Přesto i tato skupina podnikatelů si vydobyla své postavení ve spektru zemědělských podniků a zaujímá důležité místo, často ve specializovaných oblastech zemědělské produkce. Do hospodaření některých zemědělských podniků se však negativně promítly dosud plně nedořešené vlastnické vztahy.

V souvislosti s transformací v zemědělství a rostoucím vlivem jiných odvětví (zejména terciárního sektoru) se postupně snižovala **zaměstnanost** v tomto oboru. Podle výsledků posledního sčítání lidu, domů a bytů (k 1. 3. 2001) činil podíl ekonomicky aktivního obyvatelstva kraje pracujícího v zemědělství, lesnictví a rybolovu 6,2 % (čtvrtý nejvyšší podíl mezi kraji). Ještě na počátku 90. let však procentní zastoupení osob pracujících v tomto primárním sektoru představovalo téměř 15 %. V meziokresním srovnání se podíl pracujících v zemědělství pohyboval v roce 2001 v rozmezí od 3,5 % (okres Pardubice) po 9,3 % (okres Svitavy).

Vývoj **zemědělské výroby** v uplynulých letech byl ovlivněn řadou faktorů. Na rostlinnou výrobu nepříznivě působily klimatické podmínky. Zejména v roce 2003 se výkyvy počasí, které nejprve přinesly vymrznutí ozimů a poté dlouhé období s vysokými teplotami bez srážek, odrazily ve významném snížení hektarových výnosů a tedy celkové sklizně. Rovněž ekonomické vlivy měly negativní dopad na zemědělskou výrobu, a to především u zemědělských subjektů zabývajících se živočišnou výrobou. Zatímco průměrné spotřebitelské ceny masa v roce 2003 dosahovaly proti průměru roku 1999 úrovně 99,1 %, ceny zemědělských výrobců představovaly při shodném srovnání u jatečního skotu 87,9 %. Ceny u jatečních prasat pak dosahovaly 99,4 %, ale tento roční průměr byl ovlivněn až zvýšením cen v závěru roku 2003. Přitom v samotném prosinci 2003 byla jateční prasata prodávána za 87 % ceny z průměru roku 1999. V rostlinné produkci byla situace z hlediska zemědělců poněkud příznivější. Spotřebitelské ceny ve skupině „pekárenské výrobky a obiloviny“ se v průměru roku 2003 proti průměru roku 1999 zvýšily o 5,2 %. Ceny v zemědělství u obilovin pak ve stejném období zaznamenaly nárůst o 9,3 %, ale u pšenice jen o 4,6 %. Na vývoj zemědělské výroby a rozhodování ekonomických subjektů v tomto oboru působí do značné míry také dotační politika státu.

Z celkové **osevní plochy** (178 430 ha) připadalo v roce 2003 v kraji 50,6 % na obiloviny (6 procentních bodů pod průměrem ČR), z toho nejvíce na pšenici (22,4 % z celkové osevní plochy) a na ječmen (17,5 %). Druhou nejvýznamnější položkou ve struktuře osevních ploch byly pícniny na orné půdě, na které připadalo 24,8 % (5 procentních bodů nad průměrem ČR), z toho polovina připadala na víceleté pícniny (včetně jetele a vojtešky) a třetinu tvořila kukuřice na zeleno a siláž. Technické plodiny se pěstovaly na 18,3 % osevních ploch (1 procentní bod nad republikovým průměrem) s více než polovičním zastoupením řepky. Podíl okopanin na celkové osevní ploše (4,4 %) přibližně odpovídá republikové úrovni, přičemž se tří čtvrtin se jedná o cukrovku, na brambory připadá 23 % ploch osázených okopaninami. V menším rozsahu se na celkové osevní ploše kraje podílí luskoviny na zrno (1,5 %) a konzumní zelenina (0,2 %). Na polovině ploch s konzumní zeleninou byla v roce 2003 produkována cibule a zelní.

ANALÝZA DEMOGRAFICKÉHO, SOCIÁLNÍHO A EKONOMICKÉHO VÝVOJE PARDUBICKÉHO KRAJE V LETECH 2000 – 2003

V letech 2000 – 2003 se osevní plochy v kraji zmenšily o 22 110 hektarů, tj. o 11 %. V údajích let 2000 a 2001 sice zůstala započtena produkce drobných pěstitelů, která se na úrovni krajů již od roku 2002 nedopočítává, avšak tato metodická nesrovnatelnost má větší význam jen u několika málo pěstovaných produktů, zejména zeleniny a brambor. Na celkovém úbytku osevních ploch se nejvíce podílely pícniny na orné půdě. I když se v posledních dvou sledovaných letech jejich plocha mírně zvětšila, v roce 2003 představovaly pouze tři čtvrtiny ploch pícnin roku 2000 (úbytek 14 621 ha). Trvale mírný růst v rámci osevních ploch u pícnin byl zaznamenán pouze v případě kukuřice na zeleno a siláž. Osevní plochy obilovin sice ještě do roku 2002 přibývaly (i když stále pomaleji), do roku 2003 se ale zmenšily a tvořily tak 90,9 % ploch obilovin roku 2000 (úbytek 9 019 ha). Trvale se snižoval zejména rozsah osevních ploch s pšenicí. I když se osevní plochy s řepkou oproti roku 2000 zredukovaly o 1 921 ha, díky ostatním plodinám se celková výměra osevních ploch s technickými plodinami zvětšila o 3 658 ha. O více než třetinu byly ve sledovaném období omezeny plochy s ranými i pozdními bramborami, celkový úbytek ploch s okopaninami (o 310 ha) byl zmírněn zvětšením ploch s cukrovkou. Celkový pokles výměry osevních půd byl do určité míry ovlivněn i vyšším podílem orné půdy v klidu, což souvisí s dotační politikou státu v zemědělství. Rozloha neosevních půd a úhorů se tak proti 1,7 tis. ha v roce 2000 a 3,2 tis. ha v roce 2002 zvýšila v roce 2003 na 9,1 tis. hektarů.

Výše zmiňované výkyvy v počasí zejména v roce 2000 a 2003 se promítly v nižší **celkové sklizni** některých zemědělských plodin. Zmenšení osevních ploch s obilovinami se projevilo v poklesu jejich sklizně v letech 2002 – 2003 o 77 tis. tun, tj. o 18 %. Dlouhodobě klesá zejména objem sklizně pšenice, v roce 2003 se v kraji dostává na 164 tis. tun (65 % úrovně roku 2000). Nižší sklizeň byla v roce 2003 oproti předchozímu roku zaznamenána také u kukuřice na zrno, naopak ječmene, žita i ovsa bylo sklizeno více. Neustále se snižuje sklizeň pícnin na orné půdě, což koresponduje s klesající výměrou osevních ploch těchto plodin. V roce 2003 bylo sklizeno o 35 % méně pícnin než v roce 2000. Snižuje se nejen objem sklizně kukuřice na zeleno a siláž, ale také víceletých pícnin včetně vojtěšky a jetele červeného. Celková sklizeň okopanin je v kraji především dána sklizní technické cukrovky, jejíž objem se v posledních dvou sledovaných letech na rozdíl od předchozího vývoje snížil (o 20 702 tun, tj. o 7 %). Rovněž u brambor a ostatních okopanin sklizeň klesala, a to v celém období let 2000 – 2003. Po roce 2001 se postupně snižovala i sklizeň řepky, v roce 2003 představovala polovinu sklizně z roku 2000.

V návaznosti na popsání vývoje celkové sklizně a změn ve výměře osevních ploch se vyvíjely i **hektarové výnosy** u jednotlivých zemědělských plodin. Při hodnocení vývoje hektarových výnosů je však třeba připomenout, že do roku 2001 je hektarový výnos poměrem sklizně a produkční plochy, ze které byla skutečně provedena sklizeň. Od roku 2002 se produkční plocha s výjimkou trvalých travních porostů a kukuřice na zrno rovná osevní ploše. Vzestup výnosů u pšenice v letech 2000 – 2001 (o 4 % na 4,61 t/ha) při poklesu celkové sklizně ve stejném období o 1,3 % (o 3 200 tun) koresponduje s klesající osevní plochou této plodiny. Obdobně u pozdních brambor v letech 2001 – 2002 navazuje jedenáctiprocentní pokles celkové sklizně při čtrnáctiprocentním zvýšení hektarových výnosů (na 24,93 t/ha) na snížení ploch. Naopak rozšíření ploch v letech 2000 – 2001 u technické cukrovky se odráží ve čtrnáctiprocentním vzrůstu celkové sklizně při téměř devítiprocentním poklesu hektarových výnosů. Vysoký relativní pokles hektarových výnosů v posledních dvou sledovaných letech byl zaznamenán u řepky (pokles téměř o třetinu na 1,59 t/ha), dále u kukuřice na zeleno, pozdních brambor, více než desetiprocentní pokles výnosů se projevil i u pšenice.

Sklizeň a hektarové výnosy zemědělských plodin v Pardubickém kraji

Plodina	Sklizeň v t				Výnos v t/ha			
	2000 ¹⁾	2001 ¹⁾	2002	2003	2000 ¹⁾	2001 ¹⁾	2002	2003
Obiloviny	417 796	437 562	437 677	360 309	4,18	4,37	4,36	3,96
Pšenice	252 177	248 977	234 700	163 800	4,43	4,61	4,57	4,10
Ječmen	105 479	115 585	104 306	117 385	3,66	3,96	3,60	3,76
Luskoviny	8 703	7 120	5 623	5 869	2,51	2,21	1,96	2,19
Hrách setý	8 131	6 519	5 142	5 268	2,54	2,25	2,02	2,38
Okopaniny	316 339	331 597	338 827	305 611	x	x	x	x
Brambory pozdní	58 356	42 766	38 250	29 967	26,54	21,86	24,93	20,55
Cukrovka technická	231 032	263 911	287 240	266 538	46,88	42,83	49,88	45,31
Technické plodiny	69 545	69 452	55 564	46 362	x	x	x	x
Řepka	59 087	60 650	43 895	29 641	2,88	2,90	2,30	1,59
Pícniny na orné půdě	991 807	966 786	773 986	641 598	x	x	x	x
Kukuřice na zeleno a na siláž	607 863	627 938	551 773	462 122	37,24	39,51	34,55	27,98

¹⁾ včetně drobných pěstitelů

V **živočišné výrobě** pokračoval trend z předcházejících let spojený s dalším poklesem stavů v základních kategoriích hospodářských zvířat. V dlouhodobějším vývoji poklesly v kraji stavy skotu celkem proti roku 1994 o čtvrtinu, přičemž ve stejném relativním rozsahu se v uvedeném období snížily stavy krav. Stavy prasat klesaly trvale od přelomu století, nejintenzivněji pak v letech 2002 – 2003 (o 18,7 tis. ks, tj. o 8,5 %). Rovněž u drůbeže se po roce 2001 projevily trvalý pokles stavů až na 1 773,6 tis. ks (k 1. 4. 2004), což představuje minimum v dlouhodobém vývoji. Stavy slepic se v rámci sledovaného období snížily teprve v letech 2002 – 2003, a to o celou jednu třetinu, postupně klesaly i stavy koní. Výjimku mezi základními skupinami hospodářských zvířat představují stavy ovcí a beranů, které se od roku 2000 trvale zvyšovaly. Přesto v roce 2003 dosahují pouze 87,5 % stavu roku 1994.

ANALÝZA DEMOGRAFICKÉHO, SOCIÁLNÍHO A EKONOMICKÉHO VÝVOJE PARDUBICKÉHO KRAJE V LETECH 2000 – 2003

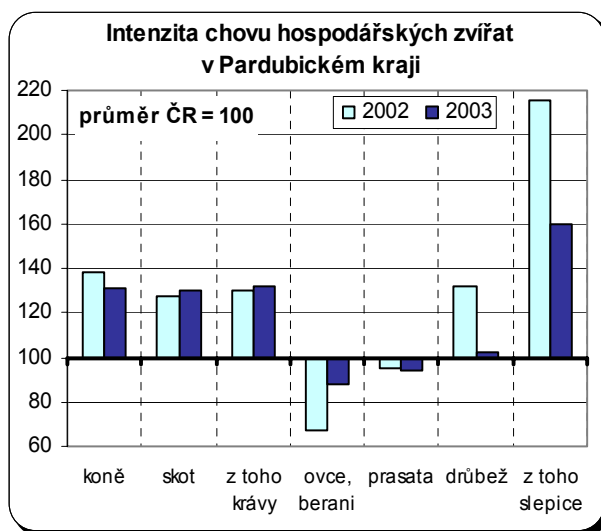
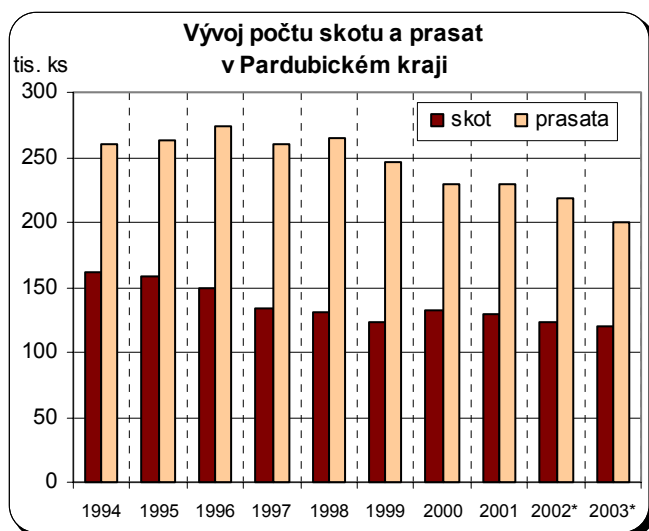
Stav hospodářských zvířat v kusech a intenzita jejich chovu na 100 ha v Pardubickém kraji

	2000 ¹⁾	2001 ¹⁾	2002 ²⁾	2003 ²⁾	index 2003/2000	na 100 ha země- dělské půdy připadá		na 100 ha orné půdy připadá	
						2002	2003	2002	2003
Koně	1 892	1 824	1 826	1 731	91,5	0,8	0,7	x	x
Skot	131 835	128 826	122 886	120 434	91,4	51,4	50,6	x	x
z toho krávy	51 298	51 273	50 128	49 053	95,6	21,0	20,6	x	x
Prasata	229 984	229 297	218 799	200 131	87,0	x	x	115,6	106,7
Ovce a berani	4 083	4 432	4 558	6 578	161,1	1,9	2,8	x	x
Drůbež	2 809 943	3 117 200	2 424 919	1 773 568	63,1	x	x	1 281,1	946,0
z toho slepice	850 792	963 103	1 039 560	695 399	81,7	x	x	549,2	370,9

¹⁾ k 1. 3. následujícího roku

²⁾ k 1. 4. následujícího roku

Vzhledem k poměrně výraznému snížení početních stavů poklesla i hodnota většiny ukazatelů **intenzity chovu hospodářských zvířat**. V dlouhodobém vývoji je pro Pardubický kraj typická vyšší intenzita chovu skotu ve srovnání s republikovou intenzitou, která v letech 2002 – 2003 poklesla ze 40,4 na 38,9 kusů skotu na 100 ha zemědělské půdy. Od roku 2000 se hodnotou sledovaného ukazatele Pardubický kraj trvale zařadil na druhé místo po kraji Vysočina. Intenzita chovu drůbeže se v kraji snížila téměř k republikové intenzitě, která v roce 2003 činila 928,1 kusů na 100 ha orné půdy. Výrazně nad republikovým průměrem nadále zůstává intenzita chovu slepic. Rovněž intenzita chovu koní převyšuje republikovou úroveň. Intenzita chovu prasat v kraji naopak za průměrnou intenzitou v ČR v roce 2002 (121,5) i v roce 2003 (113,8) zaostávala. Nižší byla i intenzita chovu ovcí a beranů. Z hlediska **užitkovosti** byl zaznamenán vzestup průměrné roční dojivosti 1 krávy od roku 2002 o 101 litrů na 5 898 litrů, republikový průměr v roce 2003 převyšovala o 142 litrů.



* k 1. 4. následujícího roku, v ostatních letech k 1. 3. následujícího roku

Podíl **lesní** půdy na celkovém území kraje představuje 29,4 % (4 procentní body pod průměrem ČR) a dlouhodobě se výrazněji nemění. K podstatným změnám nedochází ani v zalesňování, a to zejména v letech 2001 až 2003, kdy se v průměru pohybovalo na úrovni 507 ha ročně. V roce 2000 bylo zalesněno 583 ha, z toho 58,6 % jehličnatými a 41,4 % listnatými dřevinami. Do roku 2003 se zastoupení jehličnatých dřevin zvýšilo na 62,3 % na úkor listnatých dřevin (37,7 %). V těžbě dřeva byl za poslední roky vývoj nerovnoměrný. Velký nárůst se projevil především v roce 2001, kdy bylo v kraji vytěženo 867 tis. m³ dřevní hmoty. Na vysoké úrovni se těžba udržela i v roce 2002 (835 tis. m³), o rok později se mírně snížila (na 823,6 tis. m³). Naproti tomu významně se v roce 2003 zvýšila zpracovaná nahodilá těžba, která dosáhla 445 tis. m³ bez kůry, což je více než dvojnásobný meziroční nárůst.

PRŮMYSL

V souvislosti s transformací ekonomiky po roce 1989 spojené s přechodem k tržnímu systému dochází i v Pardubickém kraji k omezení výroby či zániku některých průmyslových podniků. Přesto si průmyslová výroba v kraji udržela důležitou pozici a nadále se rozvíjí, a to zejména díky příchodu zahraničních investorů. Ti nejen vstupují se svým kapitálem do již existujících firem, ale zakládají i nové podniky, především v průmyslových zónách na okrajích velkých měst. K nejvýznamnějším průmyslovým podnikům s nevyšším počtem zaměstnanců v kraji (a tedy k nejdůležitějším zaměstnavatelům) se řadí AVX, s.r.o. Lanškroun; ALIACHEM, a.s. Pardubice; FOXCONN CZ, s.r.o. Pardubice; KAROSA, a.s. Vysoké Mýto; Saint-Gobain Vertex, a.s. Litomyšl; OEZ, s.r.o. Letohrad; KIEKERT-CS, s.r.o. Pardubice

ANALÝZA DEMOGRAFICKÉHO, SOCIÁLNÍHO A EKONOMICKÉHO VÝVOJE PARDUBICKÉHO KRAJE V LETECH 2000 – 2003

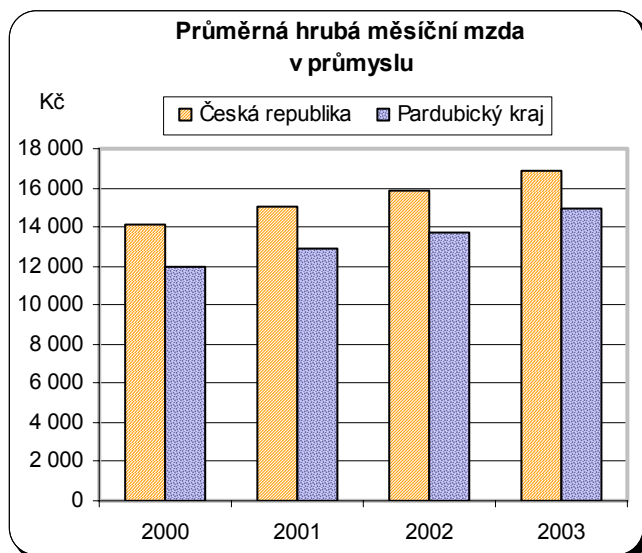
(s provozem v Přelouči); Rieter CZ, a.s. Ústí nad Orlicí. Průmyslové firmy se sídlem v kraji svojí výrobou uspokojují nejen domácí poptávku, řada z nich vyváží své výrobky na zahraniční trh (např. chemické produkty, počítače, dopravní prostředky, textilní stroje atd.); část z nich pracuje v režimu zušlechťovacího styku.

Průměrný evidenční počet zaměstnanců v průmyslu podle odvětví v Pardubickém kraji (fyzické osoby)¹⁾

Odvětví	2000	2001	2002	2003
Průmysl celkem	43 192	41 994	44 139	49 768
v tom :				
C Těžba nerostných surovin	-	-	i.d.	-
D Zpracovatelský průmysl	41 800	40 687	42 779	48 502
DA výroba potravinářských výrobků a nápojů, tabákových výrobků	3 886	3 536	3 958	3 890
DB výroba textilií, textilních a oděvních výrobků	5 935	6 648	6 704	5 766
DC výroba usní a výrobků z usní	1 548	1 293	i.d.	i.d.
DD zpracování dřeva, výroba dřevařských výrobků kromě nábytku	768	747	971	909
DG výroba chemických látek, přípravků, léčiv a chemických vláken	i.d.	i.d.	i.d.	5 684
DH výroba pryžových a plastových výrobků	735	944	1 058	1 345
DI výroba ostatních nekovových minerálních výrobků	2 246	2 094	1 724	1 679
DJ výroba základních kovů, hutních a kovodělných výrobků	2 193	2 737	2 567	2 855
DK výroba a opravy strojů a zařízení jinde neuvedených	7 819	7 076	7 743	6 294
DL výroba elektrických a optických přístrojů a zařízení	10 224	8 920	9 983	12 402
DM výroba dopravních prostředků a zařízení	3 954	4 031	4 407	4 484
DN zpracovatelský průmysl jinde neuvedený	i.d.	780	1 104	1 043
E Výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	1 392	1 307	i.d.	1 266

¹⁾ podniky se 100 a více zaměstnanci se sídlem v kraji

V letech 2000 – 2003 zaměstnávaly průmyslové podniky se sídlem v kraji v průměru 44,8 tisíc zaměstnanců. Od roku 2001 se **počet zaměstnanců** v průmyslu trvale zvyšoval až na 49 768 fyzických osob v roce 2003. Ve srovnání s rokem 2000 byl tento počet vyšší o 15,2 %, stav zaměstnanců z roku 2001 převýšil dokonce o 18,5 %. Růst počtu zaměstnanců se týkal zejména odvětví výroby elektrických a optických přístrojů a zařízení, v roce 2003 bylo v tomto oboru zaměstnáno o 39 % pracovníků více oproti roku 2001. Na celkovém zvýšení zaměstnanosti v uvedeném odvětví se podílel především výrobce výpočetní techniky FOXCONN CZ Pardubice, ale také výrobce elektronických součástek (kondenzátorů, konektorů) AVX Lanškroun či výrobce mobilních telefonů a audiovizuální techniky Panasonic Mobile Pardubice. V současnosti je ze všech odvětví průmyslu v kraji zaměstnáno nejvíce osob právě v oblasti elektroniky a elektrotechniky, ve které má kraj dlouholetou tradici.



K postupné optimalizaci počtu zaměstnanců přistoupil největší výrobce chemických produktů Aliachem, a.s. Pardubice (závod Synthesia), který je zároveň nejvýznamnějším zaměstnavatelem v okrese Pardubice. Tradiční chemická výroba, výzkum či rafinérské zpracování ropy (PARAMO, a.s. Pardubice) má však v Pardubickém kraji stále důležitou pozici. K průmyslovým odvětvím s vysokou zaměstnaností v kraji patří výroba strojů a zařízení reprezentovaná například firmou Rieter CZ a.s. Ústí nad Orlicí (výroba textilních strojů) či firmou ETA, a.s. Hlinsko (výroba elektrických přístrojů pro domácnost). V letech 2002 – 2003 se však průměrný počet zaměstnanců v tomto odvětví snížil o 18,7 %. Pokles počtu zaměstnanců pokračoval také v textilním a oděvním průmyslu. Z řady firem působících v tomto oboru lze uvést akciovou společnost Perla Ústí nad Orlicí (výrobce košilovin a popelínů). Důležité místo zaujímá výroba dopravních prostředků, průměrný počet zaměstnanců v tomto odvětví vykazuje spíše rostoucí tendenci. K nejvýznamnějším podnikům v této oblasti se řadí

výrobce autobusů KAROSA, a.s. Vysoké Mýto, který je rovněž důležitým vývozcem. Svoji tradici má v Pardubickém kraji také potravinářství. Zaměstnanost v tomto oboru kolísá pod hranicí čtyř tisíc pracovníků.

Průměrná hrubá měsíční mzda v průmyslových podnicích dosáhla v roce 2003 v kraji 14 972 Kč a proti roku 2000 vzrostla o 24,6 %. Průměrná měsíční mzda v průmyslu v Pardubickém kraji sice meziročně roste relativně rychleji než mzda v průmyslu v ČR, z grafu je však patrné, že dlouhodobě její výše nedosahuje republikové úrovně. V roce 2003 byla

ANALÝZA DEMOGRAFICKÉHO, SOCIÁLNÍHO A EKONOMICKÉHO VÝVOJE PARDUBICKÉHO KRAJE V LETECH 2000 – 2003

mzda v průmyslu v kraji o 1 951 Kč nižší než průměr ČR, přičemž v mezikrajovém srovnání se jednalo o druhou nejnižší průměrnou mzdu v průmyslu po Olomouckém kraji.

Dlouhodobě nejvyšší průměrná mzda v kraji je charakteristická pro odvětví výroby ostatních nekovových minerálních výrobků (např. skleněných vláken, stavebních betonových prvků, cementu). Nad dvacetitisícovou hranici se již dostala průměrná měsíční mzda také v oblasti výroby a rozvodu elektřiny, plynu a vody. Naopak nejnižší mzdy jsou typické pro dřevozpracující průmysl, výrobu usní, textilií či zpracovatelský průmysl jinde neuvedený (např. výroba nábytku, hraček).

Průměrná hrubá měsíční mzda v průmyslu podle odvětví v Pardubickém kraji (v Kč)¹⁾

Odvětví	2000	2001	2002	2003
Průmysl celkem	12 013	12 930	13 736	14 972
v tom :				
C Těžba nerostných surovin	-	-	i.d.	-
D Zpracovatelský průmysl	11 871	12 761	13 544	14 815
DA výroba potravinářských výrobků a nápojů, tabákových výrobků	11 163	11 988	12 562	13 700
DB výroba textilií, textilních a oděvních výrobků	9 166	9 840	10 368	11 113
DC výroba usní a výrobků z usní	7 991	8 310	i.d.	i.d.
DD zpracování dřeva, výroba dřevařských výrobků kromě nábytku	8 984	9 362	9 521	9 612
DG výroba chemických látek, přípravků, léčiv a chemických vláken	i.d.	i.d.	i.d.	15 686
DH výroba pryžových a plastových výrobků	10 945	11 106	13 360	14 572
DI výroba ostatních nekovových minerálních výrobků	20 914	23 603	26 439	28 213
DJ výroba základních kovů, hutních a kovodělných výrobků	14 413	14 564	16 352	17 833
DK výroba a opravy strojů a zařízení jinde neuvedených	12 588	13 528	14 121	15 359
DL výroba elektrických a optických přístrojů a zařízení	10 675	11 592	12 542	13 795
DM výroba dopravních prostředků a zařízení	13 725	15 102	15 758	16 493
DN zpracovatelský průmysl jinde neuvedený	i.d.	9 186	9 531	10 951
E Výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	16 293	18 194	20 092	20 971

¹⁾ podniky se 100 a více zaměstnanci se sídlem v kraji

Dynamicky se v Pardubickém kraji vyvíjely **tržby z průmyslové činnosti**. V roce 2003 dosáhly celkem 126 829 mil. Kč v běžných cenách, což ve srovnání s rokem 2000 představuje více než dvojnásobek. Vzhledem k tomu, že ceny průmyslových výrobků vzrostly ve stejném období o necelá dvě procenta, nelze konstatovat, že by růst objemu tržeb byl výrazně ovlivněn cenovým vývojem. Na zvýšení tržeb v průmyslu se v největší míře podílely prosperující podniky zabývající se výrobou elektroniky a elektrotechniky (počítače, elektronické součástky, mobilní telefony atd.). V tomto odvětví byl zaznamenán více než desetinásobný nárůst tržeb oproti roku 2000 a celkové tržby se na krajském objemu tržeb z průmyslové činnosti v roce 2003 podílely již více než polovinou.

Tržby z průmyslové činnosti podle odvětví v Pardubickém kraji (v mil. Kč v běžných cenách)¹⁾

Odvětví	2000	2001	2002	2003
Průmysl celkem	55 430	64 936	95 249	126 829
v tom :				
C Těžba nerostných surovin	-	-	i.d.	-
D Zpracovatelský průmysl	52 093	61 608	91 769	123 211
DA výroba potravinářských výrobků a nápojů, tabákových výrobků	7 709	8 186	8 474	8 562
DB výroba textilií, textilních a oděvních výrobků	3 551	4 486	4 341	4 710
DC výroba usní a výrobků z usní	664	646	i.d.	i.d.
DD zpracování dřeva, výroba dřevařských výrobků kromě nábytku	410	432	520	508
DG výroba chemických látek, přípravků, léčiv a chemických vláken	i.d.	i.d.	i.d.	6 849
DH výroba pryžových a plastových výrobků	782	910	1 193	1 707
DI výroba ostatních nekovových minerálních výrobků	7 329	6 348	5 518	5 877
DJ výroba základních kovů, hutních a kovodělných výrobků	3 291	4 147	4 163	4 862
DK výroba a opravy strojů a zařízení jinde neuvedených	7 074	8 132	8 329	7 752
DL výroba elektrických a optických přístrojů a zařízení	6 448	13 282	43 903	66 151
DM výroba dopravních prostředků a zařízení	6 324	6 770	7 575	8 581
DN zpracovatelský průmysl jinde neuvedený	i.d.	629	745	845
E Výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	3 336	3 328	i.d.	3 618

¹⁾ podniky se 100 a více zaměstnanci se sídlem v kraji

ANALÝZA DEMOGRAFICKÉHO, SOCIÁLNÍHO A EKONOMICKÉHO VÝVOJE PARDUBICKÉHO KRAJE V LETECH 2000 – 2003

K dalším odvětvím s vyššími tržbami se řadila výroba dopravních prostředků či výroba potravinářských výrobků (v obou případech téměř sedmiprocentní podíl na tržbách z průmyslové činnosti kraje v roce 2003). Neustále rostoucí intenzita objemu tržeb byla od roku 2000 zaznamenána především u dopravních prostředků (meziročně v průměru o 10,7 %), ale také u výroby pryžových a plastových výrobků. Podíl tržeb z průmyslové činnosti Pardubického kraje na celkovém objemu tržeb ČR se od roku 2000 trvale zvyšuje, s podílem 7,1 % v roce 2003 se kraj zařadil na páté místo v mezikrajovém srovnání.

Nejen v celkovém objemu tržeb, ale také v objemu **tržeb z průmyslové činnosti na jednoho zaměstnance** se Pardubický kraj řadí na přední místa mezi kraji v ČR. Hodnotou 2 548 tis. Kč tržeb na zaměstnance v roce 2003 o 522 tisíc převýšil republikový průměr a zařadil se na čtvrté místo v mezikrajovém srovnání (po Středočeském kraji, Praze a Ústeckém kraji). S příznivými výsledky v oblasti tržeb z průmyslové činnosti ve srovnání s ostatními kraji však kontrastuje již zmiňovaná nízká úroveň průměrných mezd.

STAVEBNICTVÍ

Údaje o stavebnictví byly Českým statistickým úřadem v letech 2000 – 2003 v Pardubickém kraji zjišťovány ročně v průměru od 128 stavebních firem s 20 a více zaměstnanci se sídlem na území kraje (podniková metoda). **Stavební práce podle dodavatelských smluv** těchto podniků dosáhly v roce 2003 celkem 9 278 mil. Kč v běžných cenách, což představuje devítiprocentní nárůst ve srovnání s rokem 2000. Toto navýšení přibližně odpovídalo růstu cen stavebních prací, které v ČR vzrostly v uvedeném období o 9,2 %.

Rozhodující význam měly stavební práce realizované v tuzemsku, jejich podíl se postupně zvýšil na 99,4 %. Nejvyšší podíl zahraničních zakázek byl zaznamenán v roce 2001 (10,3 %), v roce 2003 činil pouze 0,6 %. Ve struktuře tuzemských stavebních prací podle dodavatelských smluv převažuje nová výstavba, rekonstrukce a modernizace (80,5 % v roce 2003), přičemž její zastoupení v objemu tuzemských stavebních prací se ve sledovaném období postupně snižovalo ve prospěch oprav a údržby (18,9 % v roce 2003). Více než polovina prací na nové výstavbě, rekonstrukcích a modernizacích je z oblasti pozemního stavitelství (61,1 %), inženýrské stavitelství se na nové výstavbě podílí 38,9 %. V letech 2000 až 2003 poklesl podíl Pardubického kraje na celkovém republikovém objemu stavebních prací podle dodavatelských smluv ze 4,4 % na 3,7 %.

Stavební práce v Pardubickém kraji

	2000	2001	2002	2003	Index 2003/2000
Průměrný počet vykazujících podniků ¹⁾	124	124	132	130	104,8
Stavební práce podle dodavatelských smluv podle sídla podniku celkem (v mil. Kč b. c.)	8 513	8 935	8 760	9 278	109,0
z toho v tuzemsku	8 247	8 014	8 642	9 222	111,8
Stavební práce podle dodavatelských smluv v tuzemsku podle místa stavby ²⁾ (v mil. Kč b. c.)	7 467	7 656	8 475	9 993	133,8
Poměr stavebních prací v tuzemsku podle místa stavby ke stavebním pracem v tuzemsku podle sídla podniku	90,5	95,5	98,1	108,4	x

¹⁾ stavební podniky s 20 a více zaměstnanci se sídlem v kraji

²⁾ stavební práce realizované na stavbách v okresech kraje (z podkladů MPO)

Velice odlišná byla dynamika růstu objemu stavebních prací od roku 2000 mezi okresy. Stavební práce realizované firmami se sídlem v okrese Pardubice se ještě v roce 2000 podílely na celkovém objemu prací v kraji 56,2 %, ale do roku 2003 se tento podíl snížil na 49,8 %. Objem prací byl v tomto okrese v roce 2003 o 3,4 % nižší než v roce 2000. Naopak nejvyšší tempo růstu bylo zaznamenáno u stavebních firem se sídlem v okrese Chrudim (oproti roku 2000 o 66,2 %) a podíl stavebních prací tohoto okresu na kraji vzrostl ve sledovaném období z 10,3 % na 15,8 %.

Z podkladů ministerstva průmyslu a obchodu (MPO) o územně členěných stavebních pracích podle dodavatelských smluv vyplývá, že v kraji byly v roce 2003 realizovány na stavbách **stavební práce podle místa stavby** v celkové hodnotě 9 993 mil. Kč. Ve srovnání s rokem 2000 byl objem těchto prací vyšší o 33,8 %. V průběhu sledovaného období se poměr prací podle okresu místa stavby k objemu tuzemských stavebních prací zjištěných podle sídla podniku pohybuje v kraji v rozmezí od 90,5 % do 108,4 %. V roce 2003 v okresním srovnání se tento poměr pohybuje od 61,7 % (okres Pardubice) do 264,0 % (okres Ústí nad Orlicí). Porovnáme-li dynamiku růstu stavební výroby podle místa stavby, je zřejmé, že v letech 2000 – 2003 byla nejvyšší v okrese Ústí nad Orlicí (téměř trojnásobný nárůst) a nejnižší v okrese Pardubice.

Ve stavebních podnicích se sídlem na území kraje bylo v roce 2003 zaměstnáno celkem 7 936 osob. Jejich počet oproti roku 2000 poklesl o 976 (tj. o 11 %). Průměrná hrubá měsíční mzda jednoho zaměstnance naopak v uvedeném období vzrostla na 14 507 (o 18,8 % více než v roce 2000). Příznivě se vyvíjela produktivita práce ze stavebních prací podle dodavatelských smluv – za sledované období se zvýšila o 22,4 %.

ANALÝZA DEMOGRAFICKÉHO, SOCIÁLNÍHO A EKONOMICKÉHO VÝVOJE PARDUBICKÉHO KRAJE V LETECH 2000 – 2003

Vývoj zaměstnanosti a mezd ve stavebnictví v Pardubickém kraji

	2000	2001	2002	2003	Index 2003/2000
Průměrný evidenční počet zaměstnanců (fyz. osoby)	8 912	8 489	8 552	7 936	89,0
z toho dělníci na stavebních pracích	6 338	5 887	5 857	5 569	87,9
Průměrný evidenční počet zaměstnanců na 1 podnik	72	68	65	61	84,9
Průměrná hrubá měsíční mzda 1 zaměstnance (v Kč)	12 208	13 088	13 687	14 507	118,8
Produktivita práce ze stavebních prací podle dodavatelských smluv (v Kč b. c.)	955 259	1 052 570	1 024 277	1 169 129	122,4

V roce 2003 bylo v kraji vydáno celkem 6,5 tis. **stavebních povolení**, což je o deset procent méně než v roce 2000. V průběhu sledovaných let se měnila struktura vydaných povolení podle druhu stavby – zvyšoval se podíl povolení na budovy (zejména bytové) a naopak klesal podíl povolení na stavby na ochranu životního prostředí. Průměrná hodnota na jedno stavební povolení se pohybovala v průměru kolem 1,4 mil. Kč a oproti roku 2000 vzrostla o 12 %. Nejvyšší průměrná hodnota byla v roce 2003 v okrese Pardubice (1,9 mil. Kč) a nejnižší v okrese Svitavy (1 mil. Kč). Celkem byla v kraji v roce 2003 vydána stavební povolení na výstavbu 2 257 nových bytů a 687 změn dokončených staveb spojených se stavebními úpravami bytů, což je v úhrnu o 18 % více než v roce 2000.

Vydaná stavební povolení v Pardubickém kraji

	2000	2001	2002	2003	Index 2003/2000
Vydaná stavební povolení celkem	7 241	6 258	5 830	6 513	89,9
v tom v % na stavby:					
budovy	44,5	51,2	52,5	52,6	8,1 ¹⁾
v tom:					
bytové	25,0	27,9	28,7	32,9	7,9 ¹⁾
nebytové	19,5	23,3	23,8	19,6	0,1 ¹⁾
na ochranu životního prostředí	36,1	28,3	29,6	29,6	-6,5 ¹⁾
ostatní	19,4	20,6	17,9	17,9	-1,5 ¹⁾
Předpokládaná hodnota staveb, na něž byla vydaná stavební povolení v mil. Kč	8 209	11 716	8 391	8 268	100,7
Průměrná hodnota na 1 stavební povolení v tis. Kč	1 134	1 872	1 439	1 270	112,0

¹⁾ rozdíl 2003 - 2000 v procentních bodech

BYTOVÁ VÝSTAVBA (podle údajů stavebních úřadů)

Po útlumu bytové výstavby, který se projevil zejména v polovině devadesátých let minulého století, nastává v této oblasti mírné oživení a od roku 1998 je v kraji ročně dokončováno opět více než tisíc bytů. V průběhu let 2000 – 2003 **počet dokončených bytů** vykazuje mírně klesající tendenci, avšak o tom, že intenzita bytové výstavby se nesnižuje, svědčí nárůst v počtu zahájených bytů. V rozmezí uvedených let bylo v Pardubickém kraji dokončeno celkem 5 634 bytů a na 100 zahájených připadalo 88,4 dokončených bytů. Ve srovnání s lety 1996 – 1999 byl počet dokončených bytů o 1 451 (téměř 35 %) vyšší a rovněž v přepočtu na 1 000 obyvatel se projevil zvýšení (z 2,1 na 2,8).

Z hlediska **typu výstavby** se na dokončených bytech od roku 2000 nejvíce podílely byty vznikající v nových rodinných domech (40 %) a jejich relativní zastoupení v souboru dokončených bytů mělo spíše rostoucí tendenci. Naopak v případě bytů dokončených výstavbou nových bytových domů (34 % všech dokončených bytů ve sledovaných letech) byl patrný klesající trend. Byty vznikající jako nástavba, vestavba nebo přístavba ke stávající stavbě pro bydlení (ať už v rodinných či bytových domech) tvořily 15 % všech dokončených bytů v letech 2000 – 2003 a jejich procentní zastoupení se od roku 2001 neustále zvyšovalo.

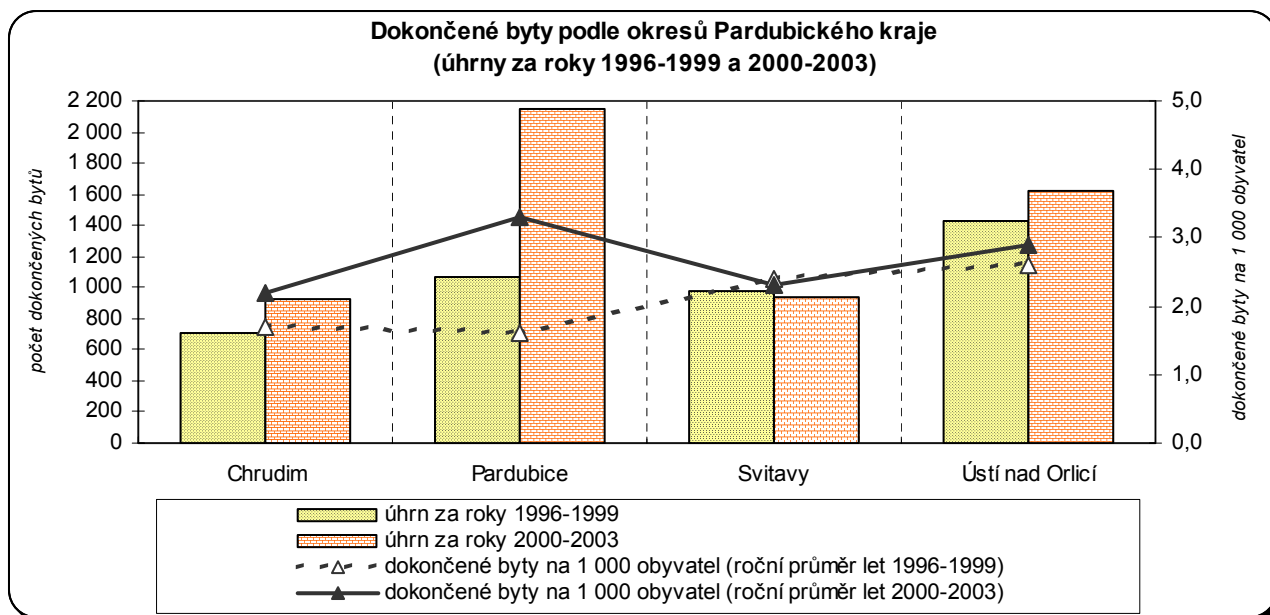
V roce 2003 bylo dokončeno celkem 1 189 bytů, což je o 353 bytů méně (tj. o 22,9 %) než v roce 2000. Na celkovém počtu dokončených bytů v roce 2003 v České republice se kraj podílel 4,4 %, v roce 2000 to bylo 6,1 %. Od roku 2001 se opět projevuje nárůst **počtu zahájených bytů**, v roce 2003 se dostává na nejvyšší hodnotu za posledních pět let především díky zahájení výstavby rodinných i bytových domů v okrese Chrudim. Počet zahájených bytů byl v tomto okrese více než dvojnásobný oproti roku 2002. Relativně vysoká zůstává také **rozestavěnost** a vzhledem k zaostávání počtu dokončených bytů za zahájenými se počet rozestavěných bytů ke konci roku 2003 zvýšil na 6 127 (o 9,7 % více než ke konci roku 2000).

ANALÝZA DEMOGRAFICKÉHO, SOCIÁLNÍHO A EKONOMICKÉHO VÝVOJE PARDUBICKÉHO KRAJE V LETECH 2000 – 2003

Bytová výstavba v Pardubickém kraji

	2000	2001	2002	2003	Index 2003/2000
Zahájené byty	1 786	1 138	1 414	2 032	113,8
z toho v rodinných domech	672	612	587	921	137,1
Rozestavěné byty	5 583	5 224	5 226	6 127	109,7
z toho v rodinných domech	2 548	2 491	2 468	2 802	110,0
Dokončené byty	1 542	1 479	1 424	1 189	77,1
z toho v rodinných domech	521	614	581	516	99,0
Dokončené byty na 100 zahájených bytů	86,3	130,0	100,7	58,5	67,8
Dokončené byty na 1 000 obyvatel	3,0	2,9	2,8	2,3	77,4
Průměrná obytná plocha dokončeného bytu v m ²	61,3	65,3	65,3	70,3	114,7
z toho bytu v rodinných domech	92,3	89,9	93,8	96,9	105,0

Z územního hlediska bylo nejvíce bytů v letech 2000 – 2003 dokončeno v okrese Pardubice (38,1 % bytů v kraji), a to i v přepočtu na 1 000 obyvatel (3,3 bytů). Na opačné straně z tohoto pohledu zůstal okres Chrudim, ve kterém bylo od roku 2000 dokončeno 16,4 % bytů krajského úhrnu a intenzita bytové výstavby byla nejnižší (2,2 dokončených bytů na 1 000 obyvatel). Díky vyšší intenzitě bytové výstavby v roce 2003 v okrese Chrudim se však zvýšil počet dokončených bytů v přepočtu na 1 000 obyvatel na 2,7 a v okrese Pardubice naopak poklesl na 2,1. Dlouhodobě nižší dynamika bytové výstavby je typická pro okres Svitavy, kde bylo v letech 2000 – 2003 dokončeno 2,3 bytů na 1 000 obyvatel. V okrese Ústí nad Orlicí bylo ve sledovaném období dokončeno 28,9 % bytů v kraji (2,9 bytů na 1 000 obyvatel).



ŠKOLSTVÍ, ZDRAVOTNICTVÍ A SOCIÁLNÍ PÉČE

V roce 2003 bylo na území Pardubického kraje 314 mateřských škol, 237 základních škol, 20 gymnázií, 41 středních odborných škol, 30 středních odborných učilišť, 11 vyšších odborných škol a 2 vysoké školy (z toho jedna soukromá). Zatímco v **základním školství** je patrný úbytek žáků a tříd a v současné době dochází ke slučování a rušení škol, **střední školství** zaznamenává dlouhodobý nárůst počtu žáků, a to zejména u gymnázií a středních odborných škol. Na počty žáků základních škol má vliv nepříznivý demografický vývoj, silnější ročníky školy opouští a nastupují generace narozené v období s nízkou porodností. Klesající tendence zůstane zachována i v budoucnosti, podle demografické prognózy se bude za 20 let v kraji rodit každý rok přibližně o 400 dětí méně než v současnosti. Expanze středních odborných škol a gymnázií nasvědčuje tomu, že roste poptávka po kvalitnějším vzdělávání. Zatímco na počátku devadesátých let převažoval počet žáků středních odborných učilišť nad počtem žáků středních odborných škol, na přelomu století se poměr obrátil a v dnešní době představují studenti středních škol (odborných a gymnázií) téměř dvojnásobek počtu učňů.

V Pardubickém kraji studuje téměř 1,5 tis. studentů **vyšší odbornou školu**. Na základě údajů Ústavu pro informace ve vzdělávání (UIV) navštěvovalo ve školním roce 2003/2004 Univerzitu Pardubice 6 393 studentů (tj. o 1 375 studentů více než v předchozím školním roce), z toho 4 837 v prezenčním studiu. Tato **veřejná vysoká škola** má 4 fakulty a 2 ústavy; nabízí několik desítek studijních programů, jejichž nabídku neustále rozšiřuje. V Litomyšli působí **soukromá vysoká**

ANALÝZA DEMOGRAFICKÉHO, SOCIÁLNÍHO A EKONOMICKÉHO VÝVOJE PARDUBICKÉHO KRAJE V LETECH 2000 – 2003

škola – Institut restaurování a konzervačních technik. Rozvoji vysokého školství napomáhá i navázaná spolupráce Univerzity s velkými podniky v Pardubickém kraji. Svou roli hraje i dlouholetá tradice výzkumných ústavů zejména v oblasti chemie a biochemie, která usnadňuje absolventům cestu k uplatnění v oboru. Pardubický kraj si v mezikrajořovém srovnání drží 4. místo ve výši výdajů na výzkum a vývoj v přepočtu na 1 obyvatele.

Třídy a žáci podle stupně škol v Pardubickém kraji

	Třídy ¹⁾					Žáci ²⁾ (denního studia)				
	1999/ 2000	2000/ 2001	2001/ 2002	2002/ 2003	2003/ 2004	1999/ 2000	2000/ 2001	2001/ 2002	2002/ 2003	2003/ 2004
Mateřské školy	696	681	667	668	661	15 078	14 757	14 725	15 155	15 182
Základní školy	2 430	2 425	2 405	2 354	2 295	54 312	53 563	52 198	50 566	48 905
Gymnázia	220	241	244	257	261	6 095	6 681	6 803	7 203	7 310
Střední odborné školy	355	417	410	414	424	8 157	9 950	9 904	10 138	10 608
Střední odborná učiliště	384	381	397	392	384	8 699	8 921	9 268	9 345	9 106
Vyšší odborné školy	11	11	9	11	11	1 591	1 233	1 309	1 352	1 455
Vysoké školy	1	1	1	1	2	3	3	4	4	5

¹⁾ u vyšších odborných a vysokých škol - počet škol

²⁾ u vysokých škol - počet fakult

V oblasti **zdravotnictví** došlo v Pardubickém kraji ve sledovaném období k nárůstu počtu **lékařů**, a to o více než 6 %. Mění se i poměr lékařů ve státních a nestátních zdravotnických zařízeních. Ve státních zdravotnických zařízeních zřízených ministerstvem zdravotnictví pracovalo v roce 2003 celkem 40 lékařů, v zařízeních zřízených krajem pak 590 lékařů. Právě přechod zdravotnických zařízení pod kraj způsobil nárůst počtu lékařů v nestátních zdravotnických zařízeních, kteří nyní představují 97,6 % všech lékařů (tj. nárůst o 38 procentních bodů od roku 2000). Dalšími zřizovateli nestátních zdravotnických zařízení mohou být obec, fyzická osoba, jiná právnická osoba nebo církev. V těchto zařízeních působilo v loňském roce 62 % lékařů (v přepočteném počtu 1 026) a 43 % středních zdravotnických pracovníků (celkem 2 007). V počtu samostatných ordinací lékařů nedocházelo (s výjimkou specialistů, kde byl zaznamenán nárůst) k významnějším změnám.

Od roku 2000 došlo k nárůstu počtu **hospitalizovaných** i počtu **ošetřovacích dnů** celkem, a to zejména v posledních dvou letech. V roce 2003 využili pacienti o 11,3 % ošetřovacích dnů více než v roce 2000; hospitalizovaných přibýlo ve sledovaném období 7,2 %. Vzrostla i průměrná ošetřovací doba, a to o třetinu dne.

V dlouhodobějším pohledu jsou tendence ve zdravotnictví patrnější. Od roku 1994 se zdvojnásobil počet lékáren a vydejen léků. Od roku 1991 vzrostl počet lékařů o 28,8 %, což znamenalo snížení počtu obyvatele připadajících na jednoho lékaře z 397 na 306. Ve stejném období však poklesl počet lůžek v nemocnicích (státních i nestátních) o více než tisíc, konkrétně o 26,9 %. Dlouhodobý pokles počtu lůžek byl způsoben tlakem ministerstva zdravotnictví na nemocnice, aby snižovaly počty lůžek na málo využitých odděleních, a tím docházelo k úsporám finančních prostředků i počtu zdravotních sester. V posledních dvou letech se počet lůžek v nemocnicích zvýšil, jelikož pod nemocnice přešly dříve samostatné léčebny dlouhodobě nemocných (v roce 2002 vznikla z bývalé LDN v Poličce nemocnice následné péče a v roce 2003 přešly LDN v Chrudimi, Svitavách, Litomyšli a Moravské Třebové pod příslušnou nemocnici jako oddělení ošetrovatelské péče).

Vybrané ukazatele zdravotnictví v Pardubickém kraji (rezorty celkem)

	2000	2001	2002	2003		2000	2001	2002	2003
Lékaři celkem ¹⁾	1 557	1 599	1 637	1 656	Samost. ordinace lékařů				
z toho v nestátních zařízeních	933	952	974	1 616	pro dospělé	217	222	224	224
Počet lékařů na 1 000 obyvatele	3,06	3,10	3,20	3,27	pro děti a dorost	102	102	102	103
Počet obyvatele na 1 lékaře	327	318	310	306	stomatologů	238	236	242	243
Střední zdrav. pracovníci ¹⁾	4 498	4 628	4 728	4 684	gynekologů	46	49	50	50
Nemocnice	10	9	10	10	specialistů	252	269	281	284
počet lůžek	2 536	2 445	2 545	2 776	Ostatní samostatná				
Odborné léčebné ústavy	12	12	11	7	zdravotnická zařízení	218	221	215	222
počet lůžek	1 569	1 624	1 524	1 254	Hospitalizovaní	83 929	82 812	86 071	89 989
z toho léčebny dlouhodobě					Ošetřovací dny	660 152	625 988	664 421	734 923
nemocných	8	8	7	3	Využití lůžek ve dnech	259,8	252,0	261,3	262,2
počet lůžek	567	622	522	252	Průměrná ošetřovací				
Lékárny a výdejny ²⁾	93	98	100	103	doba ve dnech	7,9	7,6	7,7	8,2

¹⁾ přepočtený počet

²⁾ bez detašovaných pracovišť

ANALÝZA DEMOGRAFICKÉHO, SOCIÁLNÍHO A EKONOMICKÉHO VÝVOJE PARDUBICKÉHO KRAJE V LETECH 2000 – 2003

Statistická data o počtu zařízení, lůžek a pracovníků ve zdravotnictví nemohou postihnout změny kvality péče. Dlouhodobý nárůst kvality zdravotnické péče se odráží spíše v demografických ukazatelích jako je naděje dožití nebo zemřelí podle příčiny smrti.

Přestože ve sledovaném období poklesl počet **nemocensky pojištěných** osob i počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti, průměrný denní počet práce neschopných vytrvale roste – a s ním i **průměrné procento pracovní neschopnosti**. To je dáno prodlužováním délky pracovní neschopnosti – průměrná doba se v posledních 4 letech zvýšila o 2,2 dne. Úhrnná doba pracovní neschopnosti byla v Pardubickém kraji v roce 2003 oproti roku 2000 o 23,6 tis. kalendářních dnů delší. Průměrné procento pracovní neschopnosti vzrostlo od roku 2000 o 0,35 procentního bodu. V roce 2003 byl tento ukazatel v našem kraji mírně nad republikovým průměrem; 7. pořadí mezi kraji svědčí o tom, že jeho hodnota není v celorepublikovém měřítku nijak extrémní.

Příznivá tendence je patrná u **pracovních úrazů**. Jejich počet klesl ve sledovaném období o 13,9 %, spolu s ním se zkrátila úhrnná doba pracovní neschopnosti pro pracovní úrazy o 9,3 %. Nižší pokles celkové doby je poznamenán zvyšující se průměrnou délkou pracovní neschopnosti na jeden případ.

Pracovní neschopnost pro nemoc a úraz v Pardubickém kraji

	2000	2001	2002	2003		2000	2001	2002	2003
Průměrný počet osob nemocensky pojištěných	216 863	210 783	210 404	207 679	Průměrná doba trvání 1 případu pracovní neschopnosti (kal. dny)	27,49	27,84	30,30	29,70
Nově hlášené případy pracovní neschopnosti	192 130	190 594	174 719	178 746	v tom: pro nemoc	26,69	27,08	29,57	28,90
v tom: pro nemoc	178 893	177 613	161 676	166 472	pro pracovní úrazy	39,03	38,17	39,38	41,10
pro pracovní úrazy	5 111	4 910	4 889	4 402	pro ostatní úrazy	37,83	38,37	39,29	40,60
pro ostatní úrazy	8 126	8 071	8 154	7 872	Průměrný denní stav práce neschopných	14 431	14 538	14 502	14 535
Kalendářní dny pracovní neschopnosti	5 281 732	5 306 404	5 293 286	5 305 324	Průměrné procento pracovní neschopnosti	6,654	6,897	6,893	6,999
v tom: pro nemoc	4 774 827	4 809 301	4 780 343	4 805 091	v tom: pro nemoc	6,016	6,251	6,225	6,339
pro pracovní úrazy	199 509	187 429	192 550	180 841	pro pracovní úrazy	0,251	0,244	0,251	0,239
pro ostatní úrazy	307 396	309 674	320 393	319 392	pro ostatní úrazy	0,387	0,403	0,417	0,421

Výdaje na **dávky nemocenského pojištění** dosáhly v roce 2003 hodnoty 1 619 177 tis. Kč, což bylo o 21 % více než v roce 2000. V roce 2003 představovalo nemocenské 86,2 % objemu dávek nemocenského pojištění, peněžitá pomoc v mateřství 10,6 % a podpora při ošetřování člena rodiny 3,2 %.

V oblasti **sociální péče** zaznamenává Pardubický kraj v posledních letech neustálý nárůst počtu zařízení a míst v nich. Nejvýraznější je nárůst počtu bytových jednotek v domech s pečovatelskou službou; jejich počet vzrostl v kraji mezi lety 1999 a 2003 o 264 bytových jednotek, tj. téměř o čtvrtinu. Jen za poslední rok přibýlo 7 domů s pečovatelskou službou se 137 bytovými jednotkami.

V roce 2003 bylo v Pardubickém kraji celkem 130 404 příjemců **důchodů**, z toho 52,8 % pobíralo starobní důchod, 19 % invalidní důchod a 22,9 % vdovský důchod. V posledních letech přibývalo zejména osob pobírajících invalidní důchod (plný i částečný), od roku 2000 se zvýšil počet těchto osob celkem o 2 693, tj. o 12,2 %. V roce 2003 byla v Pardubickém kraji průměrná měsíční výše plného starobního důchodu 6 912 Kč (7 639 Kč u mužů a 6 340 Kč u žen), což představovalo oproti roku 2000 nárůst o 12,3 %.

V roce 2003 bylo v Pardubickém kraji přiznáno 2 132 058 **dávek státní sociální podpory** – o 5,1 % méně než v roce 2000. Pokles počtu dávek byl způsoben zejména snižováním počtu přídavků na děti a zánikem dvou druhů dávek – příspěvku na teplo a příspěvku na nájemné. Největší počet přiznaných dávek je určen na přídavek na dítě – 58,8 %, dále pak na příspěvek na dopravu, sociální příplatek, příspěvek na bydlení a rodičovský příspěvek. U hodnoty vyplacených dávek státní sociální podpory nelze určit jednoznačný vývoj. Do roku 2002 celková hodnota dávek rostla, v loňském roce naopak poklesla a dostala se přibližně na úroveň roku 2000. V roce 2003 připadlo příjemcům dávek státní sociální podpory na území Pardubického kraje 1 725 410 tis. Kč. Z celkového objemu vyplacených dávek představoval přídavek na dítě 40 %, rodičovský příspěvek 23,6 % a sociální příplatek 18,4 %.

K 31. 12. 2002 bydlelo v Pardubickém kraji 8 040 držitelů průkazů zdravotně postižených, z toho 9,9 % ve věku do 18 let. Počty držitelů průkazů se výrazně snižují, oproti roku 2000 poklesl celkový počet držitelů o 35,7 % a u věkové skupiny do 18 let dokonce o 45,8 %. Ubývá i počet osob v evidenci sociálně potřebných; v období let 2000 - 2002 došlo k úbytku o 15,7 % na konečných 14 027 osob. Naopak vzrůstá počet osob, jimž byla poskytnuta pečovatelská služba – od roku 2000 zhruba o 5 %; počet těchto osob byl v roce 2002 celkem 4 921. Výdaje na pečovatelskou službu rostou mnohem rychleji – v tomto období vzrostly o celých 30 %. O narůstajícím zájmu o pečovatelskou službu svědčí i fakt, že počet neuspokojených žadatelů o byt v domě s pečovatelskou službou vzrostl z 334 v roce 2000 na 894 v roce 2002, tj. o 167 %.

ANALÝZA DEMOGRAFICKÉHO, SOCIÁLNÍHO A EKONOMICKÉHO VÝVOJE PARDUBICKÉHO KRAJE V LETECH 2000 – 2003

Zařízení sociální péče v Pardubickém kraji (k 31. 12.)

	1999	2000	2001	2002		1999	2000	2001	2002
Dětské domovy	7	7	8	8	Domovy - penziony pro				
místa	199	209	219	219	důchodce	8	9	9	9
Ústavy sociální péče pro dospělé	3	3	3	3	místa	886	889	890	955
místa	248	252	252	252	Domy s pečovatelskou				
Ústavy sociální péče pro mládež	6	7	6	7	službou	41	40	45	45
místa	662	705	674	706	bytové jednotky	1 062	1 074	1 189	1 189
Domovy důchodců	13	14	14	15	Ostatní zařízení sociální péče	10	11	11	12
místa	1 801	1 823	1 826	1 892	místa	338	354	360	346

DOPRAVA A TECHNICKÁ VYBAVENOST

Z hlediska **dopravy** je v Pardubickém kraji nejvíce využívána silniční a železniční síť. Na území kraje je více než 500 km **železničních tratí** a krajské město tvoří jeden z nejvýznamnějších železničních uzlů v republice. Je součástí mezinárodní železniční magistraly E040 (Paříž – Norimberk – Praha – Vídeň) a zároveň i E061 (Berlín – Praha – Brno – Vídeň). Hlavní trať prochází na území Pardubického kraje městy Chvaletice, Přelouč, Pardubice, Choceň, Ústí nad Orlicí a v České Třebové se rozděluje na dva směry: Olomouc – Ostrava a Svitavy – Brno. Na hlavní koridor jsou v Pardubicích napojeny celostátně významné trati ve směru na Liberec a přes Chrudim a Hlinsko na Havlíčkův Brod. V posledních letech dochází k modernizaci železničního koridoru, což vede k neustálému zvyšování kvality železniční dopravy. Za zmínku stojí i fakt, že České dráhy jsou součástí integrovaného dopravního systému VYDIS, který zvyšuje dopravu v rámci měst Pardubice a Hradec Králové a mezi těmito městy.

V **silniční dopravě** dosahuje současná silniční síť celkové délky 3 580 km, z toho jednu osminu představují silnice 1. třídy, čtvrtinu silnice 2. třídy a téměř dvě třetiny silnice 3. třídy. Nejdůležitější silniční spojení představuje silnice č. I/37, směřující od severu přes Pardubice a Chrudim ke Žďarce nad Doubravou. V Chrudimi se kříží se silnicí č. I/17 ve směru Čáslav – Heřmanův Městec – Hrochův Týnec – Zámrs. Průsečíkem významných komunikací jihovýchodní části kraje jsou Svitavy. Odtud směřuje na severozápad silnice č. I/35, která přes Litomyšl, Vysoké Mýto a Holice míří k Hradci Králové. Zásadní změnu v silniční dopravě Pardubického kraje by mělo do budoucna přinést dokončení stavby dálnice od stávajícího úseku Praha – Poděbrady dále na východ. Na připravenou dálnici severně od Pardubic by měla navázat rychlostní silnice R35, která bude tvořit páteřní komunikaci kraje.

V Pardubickém kraji se využívají i ostatní druhy dopravy. V letecké dopravě hraje rozhodující úlohu veřejné mezinárodní **letiště** v Pardubicích se smíšeným vojenským a civilním provozem. Toto letiště je jedním z pěti páteřních letišť republiky. Ostatní menší letiště na území kraje mají sportovní charakter, některá umožňují i provoz všeobecného letectví či slouží jako záložní vojenská letiště. K **říční dopravě** slouží v Pardubickém kraji pouze krátký splavný úsek řeky Labe. Nutnou podmínkou pro realizaci přístavní dopravně logistické zóny v Pardubicích je splavnění 23 km dlouhého úseku Pardubice – Chvaletice. Tak budou Pardubice přímo napojeny nejen na významný námořní přístav Hamburk, ale také na celou síť evropských vodních cest. Zřízení nového velkého přístavu v Pardubicích spolu s přilehlou volnou obchodní zónou by výrazně zvýšilo atraktivitu tohoto druhu nákladní přepravy. V létě roku 2000 také započala pravidelná sezónní osobní říční doprava na trase Kunětické – Pardubice – Přelouč, která patří k zajímavým turistickým atrakcím.

Dopravní a technická infrastruktura v Pardubickém kraji

Rok	Dopravní infrastruktura				Technická infrastruktura - podíl obcí vybavených:				
	provozní délka železničních tratí v km	délka silnic v km	z toho		veřejným vodovodem	kanalizací celkem	kanalizací s napojením na ČOV	plynem ze sítě	skládkou tuhých domovních odpadů
			silnice 1. třídy	silnice 2. třídy					
2000	521	3 582	445	913	89,8	66,2	22,1	55,4	3,3
2001	526	3 581	445	913	90,7	66,7	23,2	63,6	4,0
2002	526	3 581	445	913	92,3	67,3	24,3	70,2	4,0
2003	531	3 580	445	912	92,5	67,5	25,2	72,3	4,0

Nejnižší úroveň **technické vybavenosti** je v obcích do 500 obyvatel. Tyto nejmenší obce představují 64,6 % obcí v kraji a z celkového počtu obcí bez kanalizace tvoří téměř 72 %. Z hlediska absence další technické vybavenosti je podíl těchto malých obcí ještě vyšší. Na celkovém počtu obcí bez připojení na plyn se obce do 500 obyvatel podílí 78,5 % a na celkovém počtu obcí bez veřejného vodovodu dokonce 91 %. V posledních letech přibývalo obcí připojených na plyn ze sítě; vzhledem k nepříznivému vývoji cen plynu se však plynofikace obcí nyní zpomaluje.

V roce 2003 bylo v Pardubickém kraji zásobováno pitnou vodou z veřejných vodovodů 464,9 tis. osob, tj. 91,8 % obyvatel kraje. V loňském roce bylo v kraji pro veřejnou potřebu vyrobeno 34,5 mil. m³ pitné vody, což bylo o 2,2 tis. m³

ANALÝZA DEMOGRAFICKÉHO, SOCIÁLNÍHO A EKONOMICKÉHO VÝVOJE PARDUBICKÉHO KRAJE V LETECH 2000 – 2003

méně než v roce 2000, přičemž podíl obyvatel zásobovaných vodou z veřejných zdrojů se mírně zvýšil. Objem odpadních vod vypouštěných do veřejné kanalizace dosáhl v roce 2003 hodnoty 25,9 mil. m³, z nichž 93,3 % bylo čištěno. Oproti roku 2000 bylo v loňském roce do veřejné kanalizace vypouštěno o 6 % vody více, přičemž čištěné odpadní vody přibyla pouze o necelá 4 %. Počet obyvatel využívajících připojení na kanalizaci v posledních letech stále roste; vloni možnosti napojení využívalo 67,1 % občanů.

ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Velkoplošná **chráněná území** představují národní parky a chráněné krajinné oblasti, mezi maloplošná zvláště chráněná území patří národní přírodní památky, národní přírodní rezervace, přírodní památky a přírodní rezervace. Na území Pardubického kraje zasahují části několika chráněných krajinných oblastí, které se rozkládají ještě v sousedních krajích – Královéhradeckém a Vysočině. Jedná se o chráněné krajinné oblasti Orlické hory (vyhlášena v roce 1969), Žďárské vrchy (vyhlášena v roce 1970) a Železné hory (vyhlášena v roce 1991). Na území Pardubického kraje se nenachází žádný národní park. Počet a rozlohu maloplošných chráněných území v Pardubickém kraji znázorňuje tabulka.

Maloplošná chráněná území v Pardubickém kraji

	Počet				Plocha (ha)				
	2000	2001	2002	2003	2000	2001	2002	2003	index 2003/2000
Celkem	90	93	96	97	5 130	5 232	5 213	5 217	101,7
národní přírodní památky	2	2	2	2	3	3	3	3	100,0
národní přírodní rezervace	3	3	3	3	1 830	1 830	1 830	1 830	100,0
přírodní památky	49	51	53	53	651	655	673	675	103,6
přírodní rezervace	36	37	38	39	2 646	2 744	2 708	2 709	102,4

Kvalitu **ovzduší** hodnotíme podle celkového množství emisí vybraných základních znečišťujících látek, kterými jsou tuhé znečišťující látky, oxid siřičitý, oxidy dusíku a oxid uhelnatý. Zdroje znečišťování ovzduší byly podle zákona o ovzduší rozděleny na stacionární (velké, střední a malé) a mobilní.⁴⁾

Ke konci roku 1998 nabyly účinnosti legislativní změny stanovující přísné emisní limity. Díky tomu byly zaznamenány nejvýraznější poklesy emisních hodnot znečišťujících látek do roku 1999, kdy proti roku 1997 v našem kraji u stacionárních zdrojů klesly emise tuhých látek o 37,7 %, oxidu siřičitého o 80 %, oxidu uhelnatého o 17,1 % a oxidů dusíku o 2,6 %. Markantní pokles emisí oxidu siřičitého v letech 1997 – 1998 způsobilo odsíření opatovické a chvaletické elektrárny – dvou hlavních zdrojů znečištění v kraji. Od roku 1999 se situace stabilizovala, nedochází k tak výrazným změnám v koncentracích znečišťujících látek v ovzduší. Z následujících tabulek vyplývá, že u malých a středních zdrojů znečištění (REZZO 2 – 3) je tendence i nadále klesající, zatímco u velkých zdrojů (REZZO 1) patrně technologické postupy neumožňují další výrazné snižování emitovaných škodlivin.

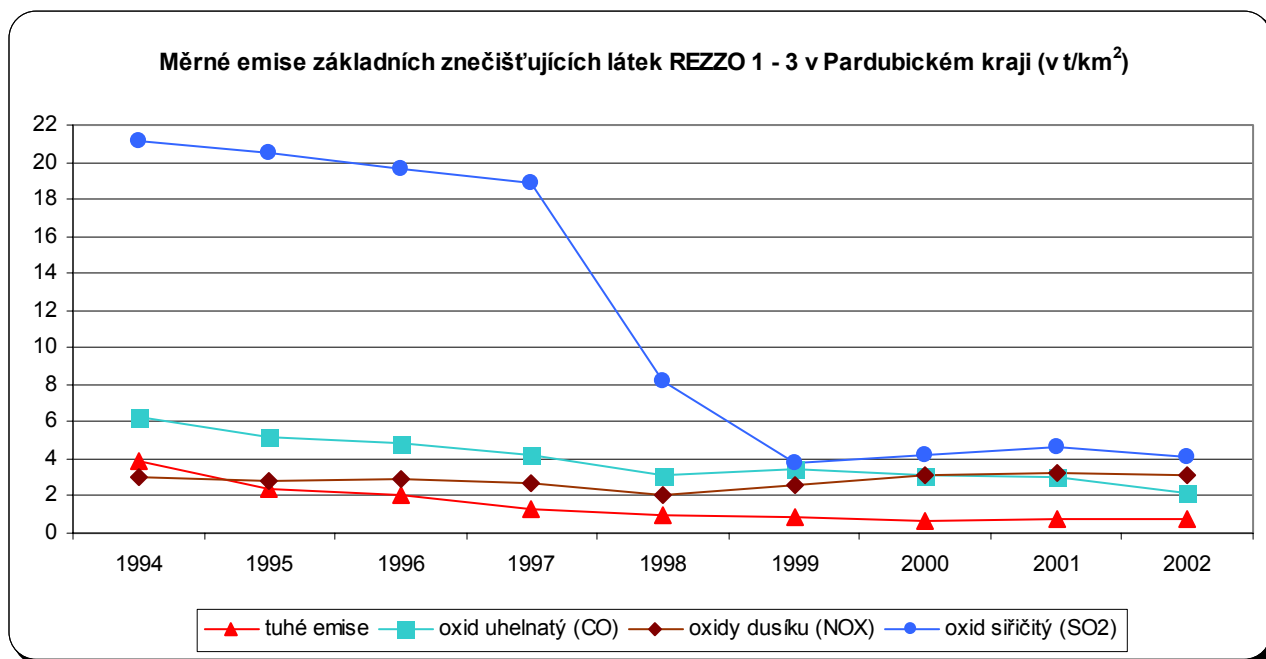
Emise základních znečišťujících látek REZZO 1 a REZZO 2 - 3 v Pardubickém kraji

	REZZO 1 (v t/rok)					REZZO 2 - 3 (v t/rok)				
	1999	2000	2001	2002	Index 2002/1999	1999	2000	2001	2002	Index 2002/1999
Tuhé látky	797,6	931,2	1 261,1	1 050,8	131,7	2 881,5	2 227,8	1 915,5	2 141,2	74,3
Oxid siřičitý SO ₂	11 625,2	14 533,6	17 015,1	15 617,4	134,3	5 468,4	4 388,5	4 054,7	2 729,2	49,9
Oxidy dusíku NO _x	10 498,0	12 878,8	13 181,9	12 880,7	122,7	1 372,9	1 202,8	1 215,7	1 076,1	78,4
Oxid uhelnatý CO	1 735,0	2 281,0	1 938,7	2 339,4	134,8	13 862,9	11 833,2	11 861,7	7 388,2	53,3

Mezi okresy Pardubického kraje vykazuje nejvyšší naměřené hodnoty základních znečišťujících látek v t/km² po celé hodnocené období okres Pardubice, a to (s výjimkou oxidu uhelnatého) dokonce mnohonásobně vyšší než v ostatních okresech kraje. V porovnání s průměrem České republiky vykazuje Pardubický kraj vysoké hodnoty měrných emisí zejména v případě oxidu siřičitého a oxidů dusíku a ani mezikrajové srovnání není příliš příznivé – náš kraj zaujímá téměř u všech druhů emisí v t/km² čtvrté místo.

⁴⁾ **Velké stacionární zdroje znečištění** jsou zařízení ke spalování paliv o tepelném výkonu 5MW a vyšším a zařízení zvlášť závažných technologických procesů (označují se v registru emisí a zdrojů znečišťování ovzduší REZZO jako REZZO 1), **střední zdroje** zahrnují technologické objekty obsahující stacionární zařízení ke spalování paliv o tepelném výkonu od 0,2 do 5 MW a zařízení závažných technologických procesů, jakož i uhelné lomy a obdobné plochy s možností hoření, zapaření nebo úletu znečišťujících látek (REZZO 2), **malé zdroje znečištění** zahrnují technologické objekty obsahující stacionární zařízení ke spalování paliv o tepelném výkonu nižším než 0,2 MW, zařízení technologických procesů nespádajících do kategorie velkých a středních zdrojů znečišťování, plochy, na kterých jsou prováděny práce, které mohou způsobovat znečištění ovzduší, skládky paliv, surovin, produktů a odpadů a zchycených exhalátů a jiné stavby, zařízení a činnosti výrazně znečišťující ovzduší (REZZO 3). **Mobilní zdroje znečištění** jsou zařízení se spalovacími motory, která znečišťují ovzduší, zejména silniční motorová vozidla, železniční kolejová vozidla, plavidla a letadla (označují se jako REZZO 4).

ANALÝZA DEMOGRAFICKÉHO, SOCIÁLNÍHO A EKONOMICKÉHO VÝVOJE PARDUBICKÉHO KRAJE V LETECH 2000 – 2003



Statistické zjišťování produkce **odpadů** se provádí prostřednictvím statistického výkazu u ekonomických subjektů s 20 a více zaměstnanci (u odvětví, která se zabývají nakládáním s odpadem OKEČ 90 vykazují všechny subjekty, OKEČ 37 a 5157 subjekty od 5 zaměstnanců), v případě komunálního odpadu je vybrán soubor obcí a údaje za ČR jsou dopočteny. Od 1. 1. 2002 vstoupil v platnost nový zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech, který zavádí novou definici odpadu a některých základních pojmů. Z tohoto důvodu lze v případě podnikového odpadu provést pouze srovnání posledních dvou let, u komunálního odpadu produkovaného obyvatelstvem lze srovnávat celé sledované období.

Z celkového množství odpadu vyprodukovaného v našem kraji v roce 2003 vzniklo 88,8 % z činnosti podniků a 11,2 % pochází od obcí. Z celkového obecního odpadu je 91 % odpadu komunálního, zbývající část tvoří například stavební a demoliční odpady, jejichž původcem je obec.

Hodnotíme-li objem vyprodukovaného podnikového odpadu, došlo meziročně k jeho zvýšení o 60 % (z 347 tis. t v roce 2002 na 557 tis. t v roce 2003). V množství tohoto odpadu na jednoho obyvatele dosahuje náš kraj s objemem 1,4 t druhé nejnižší hodnoty mezi kraji a je poloviční ve srovnání s průměrem ČR. Z hlediska odvětví se nejvíce odpadů v našem kraji produkuje ve stavebnictví (57,8 %) a ve výrobě chemických výrobků (11,2 %). Množství komunálního odpadu vyprodukované v České republice se výrazně nezvyšuje a ustálilo na hodnotách kolem 280 kg na jednoho obyvatele za rok. Náš kraj s 267 kg komunálního odpadu na obyvatele tohoto průměru nedosahuje. Z hlediska nakládání s odpady se 31 % z celkového množství podnikového odpadu v našem kraji likviduje skládkováním, 11,5 % se recykluje, 28,1 % se používá na rekultivace a terénní úpravy a pouze 1,8 % se spaluje.

V roce 2002 dosáhly **investice na ochranu životního prostředí** v Pardubickém kraji nejnižší hodnoty od roku 2000, a to 561 mil. Kč (v běžných cenách; podle místa investice). Tento objem představuje pouhých 3,8 % dlouhodobého majetku určeného na ochranu životního prostředí na území České republiky, což je 3. nejmenší hodnota mezi kraji. V roce 2001 byl pořízen dlouhodobý majetek na ochranu životního prostředí na území kraje v hodnotě 868 mil. Kč (4,4 % z ČR celkem) a v roce 2000 dosáhl objem celkových pořízených investic 795 mil. Kč (3,7 % z investic na území republiky).

Největší podíl investic na ochranu životního prostředí v Pardubickém kraji byl v roce 2002 určen na ochranu vody s výjimkou podzemní (46,1 %), dále na ochranu ovzduší a klimatu (28,7 %) a na nakládání s odpady (16,6 %). Podíl investic na ochranu vody a ovzduší odpovídal republikovému průměru, nadprůměrně bylo v Pardubickém kraji investováno do nakládání s odpady a podprůměrně do ochrany půdy a podzemní vody. Poměr investic je v čase relativně stabilní, pouze v roce 2001 zaznamenal náš kraj nárůst investic určených na nakládání s odpady na úkor ochrany vody.

V letech 2000 – 2002 bylo pořízeno investory na území Pardubického kraje nejvíce investic z vlastních zdrojů (v roce 2002 představovaly 62,6 %), významná část byla podpořena z veřejných rozpočtů (téměř pětina objemu prostředků) a dále z návratných úvěrů (jejich podíl každoročně roste; v roce 2003 dosáhly 14,3 %). Tato struktura zdrojů zhruba odpovídá průměru republiky. V našem kraji však nebyly využívány dotace a granty ze zahraničí a podíl ostatních způsobů financování byl na rozdíl od jiných krajů zanedbatelný.

ANALÝZA DEMOGRAFICKÉHO, SOCIÁLNÍHO A EKONOMICKÉHO VÝVOJE PARDUBICKÉHO KRAJE V LETECH 2000 – 2003

CESTOVNÍ RUCH

Pardubický kraj má bezpochyby mnohé předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu. K **turisticky atraktivním oblastem** s dobrými podmínkami pro letní rekreaci i zimní sporty patří zejména severní a východní část okresu Ústí nad Orlicí – podhůří Orlických hor, lyžařský areál Buková hora-Suchý vrch, oblast Králického Sněžníku. Rovněž v chrudimském okrese, zejména v jeho jižní a jihozápadní části, je řada turistických center. K nejnavštěvovanějším patří okolí Sečské přehrady, oblasti u Horního Bradla, Bojanova či Křižanovic ležící v Železných horách. Návštěvníky Pardubického kraje lákají rovněž prohlídky historických center měst, expozice muzeí, ale také významné kulturní i sportovní akce.

Přesto se kraj v hodnotách základních ukazatelů charakterizujících cestovní ruch (počet hromadných ubytovacích zařízení, celkový počet lůžek v nich, celkový počet přenocování hostů) řadí na poslední místo mezi kraji v České republice. Dalším specifickým cestovního ruchu Pardubického kraje je velice nízký a neustále klesající **podíl příjezdů cizinců**. V roce 2003 činil 17,4 % (o 11,2 procentního bodu méně než v roce 2000) a byl zároveň třetí nejnižší po Vysočině a Zlínském kraji. Dlouhodobě nejvyšší zastoupení mezi turisty z ciziny zaujímají osoby ze Slovenska, Německa a Polska, relativně více osob přijíždí také z Nizozemska, Rakouska či Itálie. Od roku 2000 se zcela jednoznačně snižoval počet turistů z Německa, od roku 2001 klesal také počet osob přijíždějících z Polska. Naopak v případě turistů ze Slovenska byl v roce 2003 oproti předchozímu roku zaznamenán dokonce dvojnásobný počet příjezdů. V mezikrajovém srovnání je Pardubický kraj charakteristický nejen nízkým podílem cizinců přijíždějících za krátkodobou rekreací, ale také nejnižším počtem i relativním zastoupením cizinců s povolením k trvalému či dlouhodobému pobytu.

Hosté v hromadných ubytovacích zařízeních v Pardubickém kraji

	2000	2001	2002	2003	Index 2003 / 2000
Počet příjezdů celkem	329 232	297 965	257 379	307 042	93,3
občané ČR	234 910	220 794	205 689	253 515	107,9
cizinci	94 322	77 171	51 690	53 527	56,7
z toho:					
Německo	34 915	24 015	16 179	12 526	35,9
Polsko	8 952	9 993	7 633	6 001	67,0
Slovensko	4 489	7 123	6 172	12 610	280,9
podíl příjezdů cizinců v %	28,6	25,9	20,1	17,4	-11,2 ¹⁾
Počet přenocování celkem	1 489 529	1 228 717	955 359	1 140 948	76,6
občané ČR	1 143 359	957 271	809 757	929 626	81,3
cizinci	346 170	271 446	145 602	211 322	61,0
podíl přenocování cizinců v %	23,2	22,1	15,2	18,5	-4,7 ¹⁾
Průměrná doba pobytu ve dnech	5,5	5,1	4,7	4,7	-0,8²⁾
občané ČR	5,9	5,3	4,9	4,7	-1,2 ²⁾
cizinci	4,7	4,5	3,8	4,9	0,2 ²⁾

¹⁾ rozdíl 2003 - 2000 v procentních bodech

²⁾ rozdíl 2003 - 2000 ve dnech

Propad počtu příjezdů turistů, počtu přenocování i průměrné doby pobytu (zejména u cizinců) **v roce 2002** lze zčásti připsat celosvětovému poklesu zájmu o cestování po teroristických atentátech v New Yorku a Washingtonu 11. září 2001. V jiných krajích ČR se tyto události zcela jistě odrazily v omezení turistického ruchu mnohem více, především v regionech s vyšším podílem turistů z ciziny (hlavně ze vzdálenějších destinací). V roce 2002 nebyly příznivé podmínky pro cestování za rekreací také vzhledem k tomu, že v srpnu postihly mnohé oblasti České republiky rozsáhlé povodně. Přestože Pardubický kraj jimi nebyl zasažen ve velkém rozsahu, na snížení zájmu o turistiku měly nepochybně také vliv. V roce 2003 je již v kraji patrné oživení cestovního ruchu, zvýšil se zejména počet příjezdů osob z jiných krajů ČR a prodloužila se průměrná doba pobytu cizinců téměř na 5 dnů. Pro další rozvoj cestovního ruchu v kraji je nezbytné zajistit zvyšování kvality infrastruktury i služeb, důležitou úlohu hraje také systematická propagace turisticky atraktivních míst.

ZÁVĚR

Shrnutí základních tendencí demografického, sociálního a ekonomického vývoje Pardubického kraje do roku 2003:

DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ

- trvalý úbytek počtu obyvatel od roku 1994 vlivem převahy počtu zemřelých nad narozenými a od roku 2001 také vlivem převahy vystěhovalých nad přistěhovalými
- populační stárnutí spojené se zvyšováním průměrného věku (v roce 2003 u mužů 37,7 let a u žen 40,8 let)

ANALÝZA DEMOGRAFICKÉHO, SOCIÁLNÍHO A EKONOMICKÉHO VÝVOJE PARDUBICKÉHO KRAJE V LETECH 2000 – 2003

STRUKTURA DOMÁCNOSTÍ

- pokles zastoupení úplných rodin (v letech 1991 až 2001 o 7,8 procentního bodu na 59 %), růst zastoupení neúplných rodin a domácností jednotlivců, zvyšování podílu dětí žijících v neúplných rodinách

STRUKTURA DOMOVNÍHO A BYTOVÉHO FONDU

- růst podílu neobydlených domů a bytů (bez trvale hlášených osob), hlavním důvodem neobydlenosti bytů je jejich využívání k rekreačním účelům (41,6 % neobydlených bytů v roce 2001), druhá nejčastější příčina je přechodná obydlenost (16,9 %)
- vlivem rostoucí obytné plochy bytů a mírného poklesu počtu osob v bytech vzrostla průměrná obytná plocha na osobu v letech 1991 – 2001 o 2 m² na 18,7 m²

ZAMĚSTNANOST A MZDY

- více než 1/3 osob je zaměstnána ve zpracovatelském průmyslu; z hlediska postavení v zaměstnání představují více než 4/5 pracujících zaměstnanci a téměř osminu pracující na vlastní účet
- 4. nejnižší průměrná mzda mezi všemi kraji: 14 581 Kč v roce 2003, tj. o 2 339 Kč méně než v celé ČR
- 3. nejnižší celkové čisté příjmy domácností na osobu mezi kraji (výsledky šetření Mikrocenzus 2002)

NEZAMĚSTNANOST

- růst počtu uchazečů o zaměstnání a s ním i míry nezaměstnanosti (v roce 2003 dosáhla 9,4 %); počet volných pracovních míst se snižuje
- významné rozdíly v nezaměstnanosti mezi okresy a mikroregiony; nejvyšší míra registrované nezaměstnanosti je v okrese Svitavy, nejnižší v okrese Pardubice, kde je však zároveň nejvyšší počet uchazečů na jedno volné pracovní místo

NÁRODOHOSPODÁŘSKÉ UKAZATELE

- 7. místo z hlediska regionálního hrubého domácího produktu na 1 obyvatele, neustálý růst jeho hodnoty v základních cenách
- stabilní struktura hrubé přidané hodnoty v čase; nejvyšší podíl (více než třetinový) vytváří zpracovatelský průmysl (odpovídá i podílu zaměstnaných v tomto odvětví)

ORGANIZAČNÍ STRUKTURA NÁRODNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ

- v Registru ekonomických subjektů zaregistrováno více než 100 000 subjektů se sídlem v kraji, nejvíce je fyzických osob – živnostníků a samostatně hospodařících rolníků a z právnických osob společností s ručením omezeným

ZEMĚDĚLSTVÍ

- pokles zaměstnanosti v zemědělství (přesto se řadí k nejvyšším v mezikrajsovém srovnání)
- dlouhodobě klesající objem sklizně pšenice, v roce 2003 v kraji 164 tis. tun (65 % úrovně roku 2000)
- rozloha neoseté půdy a úhoru vzrostla na více než 9 tis. ha
- další pokles stavů hospodářských zvířat (s výjimkou ovcí) a v souvislosti s tím klesající hodnota většiny ukazatelů intenzity jejich chovu

PRŮMYSL

- růst počtu zaměstnanců v průmyslu od roku 2001 na 49 768 osob v roce 2003, růst objemu tržeb z průmyslové činnosti (126 829 mil. Kč v běžných cenách v roce 2003)
- v celkovém objemu tržeb, i v objemu tržeb z průmyslové činnosti na jednoho zaměstnance je kraj na předních místech v mezikrajsovém srovnání, průměrná mzda v průmyslu v roce 2003 (14 972 Kč) však druhá nejnižší
- nejdynamičtější vývoj v posledních letech zaznamenán u elektroniky a elektrotechniky

STAVEBNICTVÍ A BYTOVÁ VÝSTAVBA

- po útlumu bytové výstavby v polovině devadesátých let minulého století nastává mírné oživení
- od roku 2000 počet dokončených bytů vykazuje mírně klesající tendenci, nárůst byl však zaznamenán v počtu zahájených bytů
- v letech 2000 – 2003 dokončeno celkem 5 634 bytů, na 100 zahájených připadlo 88,4 dokončených bytů

ŠKOLSTVÍ, ZDRAVOTNICTVÍ A SOCIÁLNÍ PÉČE

- úbytek žáků základních škol (demografické vlivy), růst poptávky po kvalitnějším vzdělání (klesá zájem o střední odborná učiliště a přibývá studentů gymnázií a středních odborných škol), rostoucí zájem studentů o vysokoškolské vzdělání vede k rozšiřování nabídky studijních oborů
- zvyšování počtu lékařů ve zdravotnictví, úbytek lůžek v nemocnicích a organizační změny (zejména u zřizovatelů zdravotnických zařízení)
- prodlužování délky pracovní neschopnosti, klesající tendence u pracovní neschopnosti pro pracovní úrazy
- nárůst počtu osob pobírajících invalidní důchod, pokles počtu příjemců dávek sociální péče

DOPRAVA A TECHNICKÁ VYBAVENOST

- velký objem investic na modernizaci železničních koridorů
- technická vybavenost obcí závisí především na jejich velikosti a s ní související ekonomické síle

ANALÝZA DEMOGRAFICKÉHO, SOCIÁLNÍHO A EKONOMICKÉHO VÝVOJE PARDUBICKÉHO KRAJE V LETECH 2000 – 2003

ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

- značné zlepšení kvality ovzduší díky přísným emisním limitům z konce 90. let; u největších zdrojů znečištění (REZZO 1) však emise stále narůstají
- podprůměrné množství odpadů na obyvatele; z hlediska nakládání s odpady se 31 % podnikového odpadu likviduje skládkováním, 11,5 % se recykluje, 28,1 % se používá na rekultivace a terénní úpravy a pouze 1,8 % se spaluje

CESTOVNÍ RUCH

- i přes řadu turisticky atraktivních míst se kraj v hodnotách základních ukazatelů (počet hromadných ubytovacích zařízení, celkový počet lůžek v nich, celkový počet přenocování hostů) řadí na poslední místo mezi kraje v ČR
- nízký a zároveň neustále klesající podíl příjezdů cizinců (v roce 2003 činil 17,4 %, tj. o 11,2 procentního bodu méně než v roce 2000)
- po propadu v roce 2002 nastává oživení, růst počtu příjezdů osob z jiných krajů ČR, prodloužení průměrné doby pobytu cizinců téměř na 5 dnů

Postavení Pardubického kraje v České republice ve vybraných relativních ukazatelích

